

ELMLƏR

Qüvvət elmdədir,
başqa cür heç kəs
Heç kəsə üstünlük
eyləyə bilməz.
Nizami Gəncəvi

Azərbaycan Milli Elmlər
Akademiyasının
Rəyasət Heyətinin qəzeti

HAYKA

№ 13 (1227) • Cümə, 26 iyul 2019-cu il • Qəzet 1984-cü ildən nəşr olunur • Qiyməti 50 qəpik

AMEA Rəyasət Heyətinin səyyar iclası

Azərbaycan Tibb Universitetinin Tədris Terapevtik Klinikasında Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin səyyar iclası keçirilib. İclasda akademiyanın prezidenti, akademik Akif Əlizadə Azərbaycan Respublikasının "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illiyi (1918-2018)" yubiley medalı ilə təltif olunan Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyinin direktoru, akademik Nailə Vəlixanlı, Hüquq və İnsan Haqları İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru Moisey Bekker və Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin əməkdaşı Araz Qurbanova medalları təqdim edib, Cümhuriyyət irsinin tədqiqində və təbliğində səmərəli fəaliyyətlərinə görə təltif olunmuş alimləri təbrik edib.

Akademik Akif Əlizadə çıxışında qeyd edib ki, "Azərbaycan Respublikasında 2009 -2015-ci illərdə elmin inkişafı üzrə Milli Strategiya" başa çatıb və strategiya çərçivəsində həyata keçirilən tədbirlərlə bağlı ölkə rəhbərliyi qarşısında hesabat verilib. AMEA prezidenti elmin yeni inkişaf yollarını müəyyənləşdirən 2020 -2025-ci illərə dair strategiya planından, elmin davamlı inkişafını təmin etmək məqsədilə sənəddə əks olunacaq fəaliyyət proqramından söz açaraq qeyd edib ki, akademiyanın və bütövlükdə Azərbaycan elminin gələcək inkişaf istiqamətləri öz əksini tapacaq, eyni zamanda elmi qanunvericiliyə dair normativ-hüquqi sənədlərdə alim və mütəxəssislərin fəaliyyətini genişləndirməyə imkan verən dəyişikliklərin edilməsi ilə bağlı təkliflər irəli sürüləcək. Strategiya planı Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi, ali təhsil müəssisələri, eləcə də AMEA-nın elmi bölmələri, elmi müəssisə və təşkilatlarının birgə təklifləri əsasında hazırlanacaq. Sənədin yekun layihəsinin təsdiqlənməsi üçün dövlət başçısına müraciət olunacaq.

Gündəlikdə əksini tapan növbəti məsələ AMEA-nın elmi bölmələrinin elmi sessiyaları haqqında olub. Bildirilib ki, peşəkar mütəxəssislər və gənc alimlərin iştirakı ilə geniş müzakirələrin aparılması, elmi prioritetlər üzrə mövcud problemlərin dərinlən araşdırılması, həmçinin gənclərin bilik və bacarıqlarının üzə çıxarılması və yaradıcı gənclərin müəyyənləşdirilməsi məqsədilə sessiyaların təşkili mühüm əhəmiyyət daşıyır. Bunu nəzərə alaraq, Rəyasət Heyəti AMEA-nın elmi bölmələrində rübdə bir dəfədən az olmayaraq elmi sessiyaların keçirilməsi, burada müvafiq peşəkar mütəxəssislərin iştirakı ilə təbiət, texnika, humanitar və ictimai elm sahələrinin müxtəlif aktual problemlərinə həsr olunan elmi məsələlərin müzakirə edilməsi və digər məsələlərə bağlı qərar qəbul edib.

Tədbirdə AMEA-da lektoriyanın təşkili məsələsinə də baxılıb. Bildirilib ki, AMEA-nın gənc alim və mütəxəssislərinin, doktorant və magistrlərinin iştirakı ilə keçiriləcək lektoriyada respublikanın xüsusi elmi məktəb yaratmış nüfuzlu alimlərinin, AMEA üzvlərinin təbiət, texnika, ictimai və humanitar elmlərin müxtəlif aktual problemlərinə və Azərbaycanın elm tarixinə həsr olunmuş məruzələri dinlənəcək. Lektoriyada dövlətin elm siyasətinin müxtəlif istiqamətləri, elmi fəaliyyət sahəsinə aid

mühüm dövlət sənədləri, dövlət proqramları, AMEA Ümumi yığıncağı və Rəyasət Heyətinin mühüm qərarlarının mahiyyəti, məqsəd və vəzifələri, onların icra mexanizmləri barədə gənclərə geniş məlumat verilməsi də nəzərdə tutulur.

Gündəlikdə yer alan digər məsələlər 2019-cu ilin oktyabr ayında Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun 60 illik və 2020-ci ilin mart ayında Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun

75 illik yubileyinin keçirilməsi barədə olub. İclasda Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun yubileyi münasibətilə "Riyaziyyat və Mexanikanın müasir problemləri" adlı beynəlxalq konfransın keçirilməsi qərara alınıb, Dilçilik İnstitutunun yubileyinin qeyd olunması ilə bağlı Tədbirlər planı təsdiqlənib.

Növbəti qərarlarla Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun böyük el-

mi işçisi, biologiya üzrə fəlsəfə doktoru Ülker İbrahimova Slovakiya Respublikasına və həmin institutun elmi işçisi Güman Qarayev İtaliya Respublikasına, Neft və Qaz İnstitutunun mühəndisi Emil Cəlilov isə Kanadanın Monreal şəhərinə ezam ediliblər.

Sonra akademik Məmmədağa Şirəliyevin 110 illik yubileyi və İctimai Elmlər Bölməsinin akademik-katibi, akademik Nərgiz Axundovanın 60 illik

yubileyinin keçirilməsi barədə qərarlar qəbul olunub.

İclasın digər qərarları ilə "AMEA-nın Xəbərləri (ictimai elmlər seriyası)" jurnalının adı dəyişdirilərək "Sosial elmlər" jurnalı adlandırılıb, Hüquq və İnsan Haqları İnstitutunun yeni "Hüquq və insan haqları" elmi-nəzəri jurnalı təsis edilib, biologiya elmləri doktoru Eldar Novruzov Botanika İnstitutunun elmi işlər üzrə direktor müavini vəzifəsinə təyin edilib.

Əməkdaşlıq əlaqələri genişlənir

səh. 2

Yeni tədqiqi üsullar müzakirə edilib

səh. 3

Yorulmaz tədqiqatçı

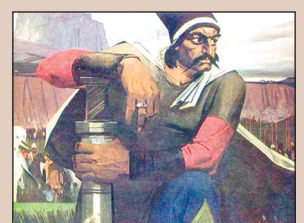
səh. 4

Geoarxeologiya: "0 əjdahadan bizdə niyə yoxdur?"

səh. 5-6

Koroğlunun hərbi-zorbaları

səh. 7

Əməkdaşlıq əlaqələri genişlənilir

Elm Tarixi İnstitutu dünyanın bir sıra aparıcı elmi təşkilat və müəssisələri ilə əməkdaşlıq əlaqələrini genişləndirir. Bu əməkdaşlıq çərçivəsində Rusiya Elmlər Akademiyasının S.İ.Vavilov adına Təbiət Elmləri və Texnika Tarixi İnstitutunun Sankt-Peterburq filialının direktoru, sosiologiya üzrə fəlsəfə doktoru Nadejda Aşeuova AMEA Rəyasət Heyətində olub, akademiyanın vitse-prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli və Elm Tarixi İnstitutunun direktoru, tarix üzrə elmlər doktoru Məryəm Seyidbəyli ilə görüşüb.

Görüş zamanı rusiya qonağa Elm Tarixi İnstitutunun əldə etdiyi nailiyyətlər və aparılan tədqiqat işləri barədə məlumat verilib, eləcə də Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinin tarixi, ikitərəfli münasibətlərin inkişaf perspektivləri, ölkəmizin regionda strateji rolu və həyata keçirilən proqramlardan bəhs edilib.

Nadejda Aşeuova çıxışında Elm Tarixi İnstitutu ilə birgə layihələrin və elmi araşdırmaların davam etdirilməsində maraqlı olduqlarını vurğulayıb.

Rəsmi xronika

Görkəmli dilçi alim

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 19 iyul 2019-cu il tarixində akademik Məmmədağa Şirəliyevin 110 illiyinin qeyd edilməsi haqqında Sərəncam imzalayıb.

Sərəncamda deyilir: "2019-cu ilin sentyabr ayında görkəmli dilçi alim, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, Dövlət mükafatı laureatı, Əməkdar elm xadimi, filologiya elmləri doktoru, professor Məmmədağa Şirəli oğlu Şirəliyevin anadan olmasının 110 illiyi tamam olur.

Akademik Məmmədağa Şirəliyev mühüm elmi əhəmiyyətə malik sanballı tədqiqatları ilə Azərbaycan dilçiliyini zənginləşdirmiş, onun bir çox istiqamətlərinin müəyyənlişməsi və formalaşmasında tədqirəlayiq xidmətlər göstərmişdir. Alimin dilçiliyin aktual problemlərinin öyrənilməsində, xüsusən Azərbaycan dialektologiyasının əsaslarının yaradılmasında və türkoloji dilçilik sahəsində ardıcıl nailiyyətlər qazanılmasında müstəsna rolu vardır. Azərbaycan dilinin ilk dialektoloji atlası və lüğətlərinin tərtibi Məmmədağa Şirəliyevin adı ilə bağlıdır. SSRİ Elmlər Akademiyasının Bakıda iyirmi ilə yaxın bir dövr ərzində Məmmədağa Şirəliyevin rəhbərliyi altında işiq üzünü görən "Sovetskaya tyurkologiya" jurnalı bu səpkidə yeganə nüfuzlu nəşr olub, beynəlxalq elm məkanında dünya türkoloqlarının mötəbər tribunasına çevrilmişdir. Alim respublikada və onun hüdudlarından kənarında filoloqların yeni nəslinin müasir elmi-nəzəri biliklərə dərinlən yiyələnməsi üçün var qüvvəsini əsirgəməyərək uzun illər ali təhsil ocaqlarında dilçilik kursu üzrə mühazirələr oxumuş, həmçinin yüksək ixtisaslı dilçi kadrların hazırlanması işinə böyük əmək sərf etmişdir. Məmmədağa Şirəliyev, eyni zamanda, mövcud elmi potensialdan daim ölkənin və xalqın mənafeələrinə uyğun səmərəli istifadə olunmasına çalışan bacarıqlı elm təşkilatçısı kimi tanınırdı".

Dövlət başçısının imzaladığı Sərəncama əsasən, ölkədə dilçilik elminin inkişafına qiymətli töhfələr vermiş görkəmli alim Məmmədağa Şirəliyevin anadan olmasının 110-cu ildönümünün qeyd olunmasını təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə birlikdə alimin 110 illiyinə dair tədbirlər planını hazırlayıb həyata keçirməlidir.

Milli mətbuatımızın böyük tarixi

Tarix İnstitutunun direktoru, Milli Məclisin deputatı, akademik Yaqub Mahmudov Azərbaycan mətbuatının yaranmasının 144-cü ildönümü ilə əlaqədar jurnalistlərə təbrik məktubu ünvanlayıb.

Təbrikdə deyilir: "22 iyul, 2019-cu il Azərbaycan mətbuatının yaranmasının 144-cü ildönümüdür. Bu xoş fürsətdən istifadə edərək Sizləri peşə bayramı münasibətilə təbrik edirəm!

Biz fəxr edə bilərik ki, milli mətbuatımızın böyük tarixi var. 1875-ci il iyulun 22-də görkəmli ziyalı Həsən bəy Zərdabi tərəfindən Azərbaycan dilində nəşr olunmağa başlayan "Əkinçi" qəzeti milli mətbuatımızın ilk nümunəsi kimi öz adını tarixə yazıb. Qəzet dövrün qabaqcıl ideyalarını təbliğ etmiş, insanları dini mövhumata və cəhalətə qarşı mübarizəyə çağırmışdır. Bu, ictimai fikir tariximizin böyük nailiyyətidir. Azərbaycan mətbuatı hazırda uğurlu inkişaf dövrünü yaşayır. Kütləvi informasiya vasitələrimiz (KİV) Azərbaycanın dövlətçilik maraqlarını hər şeydən uca tutaraq yüksək peşəkarlıq nümayiş etdirirlər. Prezident

İlham Əliyev mətbuatımızın inkişafının qayğısına qalaraq Azərbaycan jurnalistlərinin bütün sosial problemlərini müntəzəm olaraq yüksək səviyyədə həll edir. Milli-mənəvi dəyərlərimizin, müasir uğurlarımızın və tariximizin təbliğ

yüksək səviyyədə Azərbaycan və dünya ictimaiyyətinə çatdırır. Əgər Sizin dəstəyiniz olmasa, bizim gördüyümüz işlərdən dünyanın xəbəri olmaz! Hər bir xalqın, dövlətin uğurlarının əsasında yüksək informasiya təminatı durur.

olunmasında Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyeva və onun prezidenti olduğu Heydər Əliyev Fondu çox mühüm rol oynayır.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Tarix İnstitutu KİV ilə sıx əməkdaşlıq edir. Mətbuatımız institutun gördüyü işləri müntəzəm olaraq və

Tarix İnstitutunun elmi tədqiqat fəaliyyəti ölkə rəhbərliyinin daim diqqət mərkəzindədir. Prezident İlham Əliyev Tarix İnstitutunu "ölkəmizdə tarix üzrə araşdırmaların mərkəzi" adlandırmaqla institutu muza çox yüksək qiymət verib. Azərbaycan tarixinin saxtalaşdırılmış səhifələrinin ye-

nidən yazılması və müxtəlif tarixi dövrlərdə itirilmiş torpaqlarımızın tarixinin araşdırılaraq bugünkü nəsillərə olduğu kimi çatdırılması institut əməkdaşlarının əsas tədqiqat obyektidir.

Tarix İnstitutu ermənilərin işğalçılıq siyasətinə qarşı informasiya müharibəsində mühüm rol oynayır. Dünyaya sübut etmişik ki, ermənilər Qafqaza gəlmədirlər. ASAN Radio ilə birgə "Azərbaycan tarixi" adlı layihə həyata keçiririk. 2018-ci ildə institutumuzun saytı yenilənib və 3 dildə fəaliyyət göstərir. İnstitut sosial şəbəkələrdə aktivdir, onun Facebook səhifəsi və YouTube kanalları var.

Tarixçi olaraq, müqayisə aparmaq istəyirəm. Fikrimcə, tarixin inkişaf dövrlərinə yeni bir dövr də daxil etmək lazımdır. Bunu ironiya ilə yox, həqiqət olaraq deyirəm: tarix elmində bir neçə - Paleolit, Neolit, Eneolit, Tunc və Dəmir dövrləri var. Yaşadığımız dövr isə informasiya texnologiyaları dövrüdür.

İnstitutun yaydığı məlumatları müntəzəm olaraq yayımladığınıza görə Sizlərə kollektivimiz adından və şəxsən öz adımdan ən dərin minnətdarlığımı bildirir və yeni-yeni uğurlar arzulayıram".

AMEA Azad Həmkarlar İttifaqı və Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun birgə təşkilatçılığı ilə Yüksək Texnologiyalar Parkında "Qoşa qanad: VI Fizika və lirika konfransı" keçirilib.

Tədbiri açan AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli 2014-cü ildən etibarən keçirilən fizika-lirika konfranslarının ictimaiyyətdə əks-səda doğurduğunu deyib, artıq xarici ölkələrin də bu konfransa marağının yandığını, onlarla əməkdaşlıq etdiklərini bildirib: "Ötən il Dubnada konfrans keçirmişik və bugünkü tədbirdə də Dubnadan qonağımız var".

Mövzunun aktuallığını vurğulayan İsa Həbibbəyli tədbirin fizika və lirikanın qarşılıqlı əlaqəsinə həsr olunduğunu qeyd edib, ədəbiyyatın bir sıra elmlərlə vəhdətindən danışdı. O, konfransın işində ədəbiyyatşünaslarla yanaşı, texnika və təbiət elmləri nümayəndələrinin birgə iştirakının səmərəli və əhə-

Qoşa qanad

miyyətli olduğunu bildirib. Müxtəlif elm sahələri arasında qarşılıqlı tədqiqatlar aparılmasının önəmli olduğunu vurğulayan AMEA-nın vitse-prezidenti konfransın həm də fənlərarası əlaqələrin inkişaf etdirilməsində körpü rolunu oynadığını deyib. Bildirib ki, artıq altıncı dəfə keçirilən bu konfrans həm akademiya elminin inkişafına, həm də bədii ədəbiyyatın, təsviri sənətin, musiqi sənətinin inkişafına əhəmiyyətli təsir göstərəcək.

Çıxış edən Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri Anar akademiyanın belə bir təşəbbüsü gerçəkləşdirməsini tədqirəlayiq hal kimi yüksək qiymətləndirib və konfransın işinə uğurlar arzulayıb, Fizika İnstitutunun elmi işlər üzrə direktor müavini, akademik Cavad Abdinov isə bildirib ki, fiziklərin belə tədbirlərə qatılması elmlərin bir-birinə inteqra-

siyasının müasir təzahürünə nümunədir.

Tədbirdə həmçinin Xəzər Universitetinin rektoru, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor Hamlet İsaخانlı "Riyaziyyat və lirika" və Beynəlxalq Nüvə Tədqiqatları İnstitutunun Mədəniyyət Evinin direktor müavini Lyubov Oreloviç "Fizika və lirika canlı muzeyi: Dubna" adlı məruzələrlə çıxış ediblər. Daha sonra Ədəbiyyat İnstitutunun əməkdaşlarından professorlar Məmməd Əliyevin "Dədə Qorqud" dastanında intellektual şeir, Tahirə Məmmədin "Ədəbiyyatda texnologiyanın bədii-estetik ifadəsi" və filologiya üzrə elmlər doktoru Yaşar Qasımbəylinin "Xalq şairi Rəsul Rzanın intellektual poeziyası" mövzusunda məruzələri dinlənilib.

Konfrans digər çıxış və şeirlərin səsləndirilməsi, həmçinin AzTV-nin solisti Bəsti Qasımovanın Mərziyyə Səlahəddinin sözlərinə yazılmış mahnının ifası ilə davam edib.

Yeni tədqiqi üsullar müzakirə edilib

Azərbaycan Tibb Universitetində keçirilən Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyətinin iclasında Biofizika İnstitutunun direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü Oktay Qasimovun "Ağciyər xərçəngi və neyrodegenerativ amiloid xəstəliklərinin multidissiplinar tədqiqi: ilkin nəticələr və gələcək istiqamətlər" mövzusunda elmi məruzəsi dinlənilib.

Alim bildirib ki, onkoloji və neyrodegenerativ xəstəliklər müasir biotibbin ən prioritet istiqamətlərindəndir. İqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş əksər ölkələrdə ölüm səbəblərinin strukturunda bədxassəli şişlərin 18-23 faizlə ikinci yeri tutduğunu deyən natiq, dünya əhalisinin təxminən 10 faizinin yaşla əlaqəli neyrodegenerativ xəstəliklərdən əziyyət çəkdiyini əlavə edib: "Bu xəstəliklərin hər birində genetik, stress və başqa amillər mühüm rol oynayır. Bu çox-amillli xəstəliklərin yaratdığı tibbi-sosial problemləri həll etmək üçün yeni innovativ, multidissiplinar yanaşmaların tətbiqinə böyük ehtiyac var".

Məruzəçi xəstəliklərin başlanğıc mərhələsini aşkar edə bilən yeni skrining metodlarının tətbiqinin vacib olduğunu xüsusi qeyd edib. Vurğulayıb ki, bu yanaşma həm xəstələrin yaşama müddətinin və sağalma ehtimalının artması, həm də iqtisadi səmərəlilik nöqtəyindən mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Oktay Qasimov AMEA-nın Biofizika İnstitutu və Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Milli Onkologiya Mərkəzi ilə birgə işlənib hazırlanan süni intellekt vasitəsilə ağciyər xərçənginin proqnozu üzrə aparılan işlərin uğurlu nəticələr verdiyini söyləyib: "Maşın öyrənməsi" fazasında sağlam və xəstə insanların qan plazmaları Furye Çevirici İnfraqırmızı spektrləri multivariat statistika vasitəsi ilə təsnif olunub, onun icrası yoxlanılıb, lazım gəldikdə optimallaşdırılıb. Maşın bu biliklərdən istifadə etməklə naməlum nümunələri multivariat statistika vasitəsi ilə təsnif edib proqnoz verir. İşlənib hazırlanan sistem sağlam insanları 80 faizə, ağciyər xərçəngi olan xəstələri isə 90 faizə qədər dəqiqliklə təyin edə bilir. Bu tədqiqatları davam etdirmək və maşın biliyinin həcmi artırmaqla təsnifatı daha da təkmilləşdirmək zəruridir".

Oktay Qasimov bildirib ki, sağlam və bədxassəli şiş hüceyrələrinin membranının temperaturdan asılı dinamikası bir-birindən kəskin fərqlənir. Vurğulayıb ki, sağlam hüceyrələrə nisbətən bədxassəli şiş hüceyrələrinin membranının axıcılığı temperatur yüksəldikcə daha kəskin artır. Hazırda bədxassəli şişlərin kimyəvi terapiyasının effektivliyini, eləcə də şüa müalicəsi zamanı toxumaların radiohəssaslığının artırılması üçün süni lokal hipertermiya üsulundan istifadə olunur.

Natiq bədxassəli şiş hüceyrələrinin morfolojiyasına dair çoxşaxəli tədqiqatların sürətlə genişləndiyini deyib. Vurğulayıb ki, şiş toxumasında hüceyrə ətrafı mühit zəif tərs, normal hüceyrə ətrafı isə zəif qələvidir. Bu fərqləndirən xəstəliyin rəşional müalicəsi üçün yararlanmaq olar və artıq bu istiqamətdə tədqiqatlara başlanılıb. Məruzəçi tədqiqatların Milli Onkologiya Mərkəzi ilə birlikdə aparıldığını, alınan nəticələrin mütəxəssislərlə, dünyada tanınmış onkoloq akademik Cəmil Əliyevlə müzakirə edildiyini söyləyib. Mərkəzlə rəhbərlik etdiyi institutun Molekulyar və hüceyrə onkologiyası birgə laboratoriyasının elmi tədqiqat işlərinin effektiv və yüksək dərəcədə koordinasiya olunmuş şəkildə aparıldığını əlavə edib.

Məruzəçi bildirib ki, dünyada tibb sahəsi fərdi təbabət yanaşması, yəni hər bir fərd üçün fərdi dərman seçilməsi, hətta sintezi istiqamətində inkişaf edir. Vurğulayıb ki, eyni xərçəng xəstəliyi bir və ya bir neçə mutasiyanın, yaxud müxtəlif genin zədələnməsi nəticəsində baş verə bilər. Ona görə, hər bir xərçəng xəstəsində olan mutasiyalar təyin edilməli, buna cavab verən dərmanlar seçilməlidir. Qeyd edib ki, bu gün tibbdə müasir çağırışlara cavab olaraq, fərdi təbabət istiqamətində inkişaf etdirmək üçün AMEA-nın Biofizika İnstitutunda hüceyrə texnologiyaları bazasının yaradılmasına ehtiyac var.

Oktay Qasimov integrativ bioloji yanaşma əsasında bədxassəli şiş hüceyrələrinin yaranmasına səbəb olan prinsipial genetik faktorların təyini və dəqiqləşdirilməsi, bədxassəli şişlərin gedişinin riyazi modeləşdirilməsi və müvafiq diaqnostika sistemlərinin yaradılması üzrə işlər aparıldığını söyləyib. Vurğulayıb ki, insan genomunda promotor axtarışı üzrə integrativ biologiya laboratoriyasında yaradılmış yeni TSShm metodu və digər kompüter proqramları vasitəsi ilə alınmış nəticələr xərçəng xəstəliyi ilə bağlı məlum 702 gəndən 650-si üçün ən azı 1 potensial 2-istiqamətli promotor (2-İP) olduğunu göstərir. Natiq bu istiqamətdə alınan mühüm nəticələrin nüfuzlu beynəlxalq jurnallarda (BBA-Proteins and Proteomics, 2018; Journal of Spectroscopy, 2018; Macromol.Chem.Phys, 2019) çap olunduğunu da əlavə edib.

Məruzədən sonra mövzu ətrafında akademiklər - Rəşad Əliyev, Dilqəm Tağıyev, İradə Hüseynova, Əhliman Əmiraslanov, Vaqif Fərzəliyev, AMEA-nın müxbir üzvü Ramiz Aliquliyev, professor Habil Muradov və digərləri çıxış edərək fikir və təkliflərini səsləndiriblər.

Məruzə Rəyasət Heyəti tərəfindən müsbət qiymətləndirilib. AMEA-nın Biofizika İnstitutuna Səhiyyə Nazirliyinin Milli Onkologiya Mərkəzi ilə birlikdə verilən bazası həcmi artırmaqla ağciyər xərçənginin təsnifatının təkmilləşdirilməsi və ağciyər xərçəngi üçün iqtisadi cəhətdən səmərəli skrining metodunun yaradılması və digər istiqamətlərdə tapşırıqlar verilib. İnsan genomunun transkripsiya statusunun idarə edilməsinin çoxşaxəli mürəkkəb proses olduğunu nəzərə alaraq, xərçəng xəstəliyi ilə bağlı işlərin davam etdirilməsi, onkologiya və neyrodegenerativ amiloid xəstəliklərində mutasiyaların mühüm rolunu nəzərə almaqla fərdi təbabət istiqamətini inkişaf etdirmək üçün Biofizika İnstitutunda hüceyrə texnologiyalarının maddi-texniki bazasının yaradılması üzrə işlərin aparılması qərarı alınmışdır.

temperaturdan asılı dinamikası bir-birindən kəskin fərqlənir. Vurğulayıb ki, sağlam hüceyrələrə nisbətən bədxassəli şiş hüceyrələrinin membranının axıcılığı temperatur yüksəldikcə daha kəskin artır. Hazırda bədxassəli şişlərin kimyəvi terapiyasının effektivliyini, eləcə də şüa müalicəsi zamanı toxumaların radiohəssaslığının artırılması üçün süni lokal hipertermiya üsulundan istifadə olunur.

Natiq bədxassəli şiş hüceyrələrinin morfolojiyasına dair çoxşaxəli tədqiqatların sürətlə genişləndiyini deyib. Vurğulayıb ki, şiş toxumasında hüceyrə ətrafı mühit zəif tərs, normal hüceyrə ətrafı isə zəif qələvidir. Bu fərqləndirən xəstəliyin rəşional müalicəsi üçün yararlanmaq olar və artıq bu istiqamətdə tədqiqatlara başlanılıb. Məruzəçi tədqiqatların Milli Onkologiya Mərkəzi ilə birlikdə aparıldığını, alınan nəticələrin mütəxəssislərlə, dünyada tanınmış onkoloq akademik Cəmil Əliyevlə müzakirə edildiyini söyləyib. Mərkəzlə rəhbərlik etdiyi institutun Molekulyar və hüceyrə onkologiyası birgə laboratoriyasının elmi tədqiqat işlərinin effektiv və yüksək dərəcədə koordinasiya olunmuş şəkildə aparıldığını əlavə edib.

Bu il Azərbaycan milli mətbuatının yaranmasından 144 il ötür. Azərbaycan türklərinin mədəni inkişafı və milli birliyi baxımından da müstəsna əhəmiyyət kəsb edən milli mətbuatın yaranması həm də dövrün tələbi idi. XIX əsrin sonlarında Qafqazda cərəyan edən ictimai-siyasi hadisələri və çar məmurlarının azərbaycanlılara qarşı münasibətini nəzərə alsaq, Azərbaycan dilində "Əkinçi" qəzetinin nəşr olunması olduqca önəmli hadisədir. Tarixin sonrakı gediş də göstərdi ki, maarifçilik üzərində qurulan milli mətbuat Azərbaycan xalqının mədəni tərəqqisində və milli özünüdərk amilinin formalaşmasında mühüm rol oynadı.

1875-ci ildə Həsən bəy Zərdabi böyük çətinliklə "Əkinçi" qəzetinin nəşri üçün icazə ala bildi və bununla da Azərbaycan milli mətbuatının əsası qoyuldu. Bəs həmin il qədər Azərbaycan dilində qəzet buraxmaq mümkün deyildimi? 1870-ci ildə Qafqazda ümumilikdə rus dilində 26, gürcü dilində 17, erməni dilində isə 13 mətbu orqan işıq üzü gördüyü halda, say etibarlı ilə onlardan çox olan azərbaycanlılara qəzet nəşr etdirmək imkanı yalnız 1875-ci ildə yaradıldı. Məgər 1875-ci ilə qədər Azərbaycan ziyalıları milli mətbuata sahib olmaq yolunda mübarizə aparmırdılar? Tarixi faktlar sübut edir ki, azərbaycanlılar milli-mədəni tərəqqi baxımından heç də Qafqazın digər xalqlarından geri qalmırdı. Sadəcə çarizmin işğalçılıq və ayrı-seçkilik siyasəti Azərbaycan türkləri üçün bir çox sahədə olduğu kimi, mətbuat yaratmaq yolunda da keçilməz sədd çəkmişdi.

Bu günə qədər Azərbaycan milli mətbuatının yaranması, çar Rusiyasının Qafqazdakı məmurlarının bu yolda yaratdıqları süni əngəllər, bu əngəllərə qarşı azərbaycanlı ziyalıların mübarizəsi alimlər tərəfindən kifayət qədər tədqiq edilmiş, bu haqda sanballı məqalələr, monoqrafiyalar, kitablar işıq üzü görmüşdür.

Lakin heç bir tədqiqat işi həmin dövrdə yaşayan, çar məmurları ilə işləyən, onların Azərbaycan türklərinə olan düşmən münasibətini öz gözləri ilə görə Mirzə Şərif Mirzəyev arxiv sənədləri əsasında qələmə aldığı "Qafqazda türk mətbuatı tarixinə dair materiallar" əsəri qədər əhəmiyyətli deyildir. Bu əsəri dəyərli

Qafqazda türk mətbuatına dair

edən daha bir amil Mirzə Şərif Mirzəyev şəxsiyyəti ilə bağlıdır. 1860-cı ildə Tiflisdə doğulan Mirzə Şərif Mirzəyev ilk təhsilini mədrəsədə almış, 1882-ci ildə isə Qori şəhərində yerləşən Zaqafqaziya Müəllimlər Seminariyasında oxumuşdur. O, Tiflis Mətbuat Komitəsinin qərargahında Şərq dilləri üzrə tərcüməçi vəzifəsində çalışmışdır. Uzun müddət Qafqaz Hərbi Dairəsində çalışan Mirzə Şərifin birdən-birə Tiflis Mətbuat Komitəsində məvacibi daha az olan vəzifəyə keçməsi sifətindəki mətbuatın vəziyyəti ilə bağlı idi. Bu haqda o özü yazır:

(Davamı 8-ci səhifədə)

Xəbərlər

AMEA-nın professorları

"AMEA-nın professoru" adını almaq üçün elan olunan müsabiqədə respublikanın elmi və ali təhsil müəssisələrindən 24 elmlər doktoru iştirak edib. Onların arasından namizədlərin müəyyən olunması üçün AMEA-nın müvafiq elmi bölmələrinin ümumi yığıncaqlarında seçkilər keçirilib və gizli səsvermə yolu ilə seçilmiş namizədlər AMEA Rəyasət Heyətinə təqdim edilib. Rəyasət Heyətinin üzvlərinin iştirakı ilə keçirilən seçkinin nəticələrinə əsasən, aşağıda qeyd olunan alimlər "AMEA-nın professoru" adına layiq görülüb: Əliyev Rəşid Əvəzağa oğlu - riyaziyyat üzrə; Hacıbəyov Mübariz Qafarşah oğlu - riyaziyyat üzrə; Rzayev Rövneq Mirzə oğlu - fizika üzrə; Məmmədov İbrahim Qərib oğlu - üzvi kimya üzrə; Rəhimov Rəvan Abdullətif oğlu - neft kimyası üzrə; Babayev Qulam Rüstəm oğlu - geofizika üzrə; Baxşəliyeva Könül Fərrux qızı - mikrobiologiya üzrə; Yusifzadə Kənan Rafael oğlu - cərrahlik üzrə; Şərifova Salidə Şəmməd qızı - ədəbiyyatşünaslıq üzrə; Əliyeva Sevinc Novruz qızı - dilçilik üzrə; Orucova Səhər Hidayət qızı - folklorşünaslıq üzrə; Paşayeva Qənirə Ələsgər qızı - siyasi elmlər üzrə; Qənbərov Fuad Əlinağı oğlu - iqtisadiyyat üzrə.

Premyera

ABŞ-ın Los-Anceles şəhərindəki "Walt Disney Concert Hall"da Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Xalq artisti, AMEA-nın müxbir üzvü Firəngiz Əlizadənin "Harmoniya" adlı əsərinin premyerası keçirilib.

Azərbaycanın Los-Ancelesdəki Baş Konsulluğunun dəstəyi ilə keçirilən konsertdə iki mindən çox klassik musiqi həvəskarı, tanınmış incəsənət xadimləri və musiqişünaslar, müxtəlif icmaların nümayəndələri iştirak ediblər.

"Harmoniya" əsəri məşhur dirijor Eduard Şmiderin rəhbərliyi altında tanınmış "iPalpiti" Kamera Orkestri tərəfindən ifa olunub, müəllif isə əsərin piano partiyasını ifa edib.

Qeyd edək ki, Kaliforniya səfəri çərçivəsində Firəngiz Əlizadə, həmçinin Beverli Hills şəhər meriyasının binasında gənc amerikalı bəstəkarlara ustad dersi verib.

Əsər vətəne qayıtdı

Orta əsrlərdə yaşamış Azərbaycanın görkəmli təsəvvüf və təfsir alimi Nəmetullah Naxçıvaninin "Şərhi-Gülşəni-raz" əsərinin iki müxtəlif nüsxəsinin elektron variantı AMEA Naxçıvan Bölməsinə təqdim edilib.

Ehtimal olunur ki, 1500-cü ildə yazılan nüsxə avtoqraf, digər nüsxə isə 1509-cu ildə, müəllifin sağlığında Qaramanda Mənsur ibn-Qənbər Həmədani tərəfindən köçürülüb.

Türkiyənin İstanbul Universitetinin kitabxanasında saxlanılan nüsxələri Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun direktoru, akademik Möhsün Nağısoylu əldə edib.

Əməkdaşlıq

"Horizon 2020"
çərçivəsində

Akademik Murtuza Nağıyev adına Kataliz və Qeyri-üzvi Kimya İnstitutunun laboratoriya müdiri, AMEA-nın müxbir üzvü Eldar Zeynalov Berlin Texniki Universitetində ezamiyyətdə olub. Ezamiyyət Avropa Birliyinin "Horizon 2020" Tədqiqat və İnnovasiya qrant müsabiqəsi çərçivəsində baş tutub.

Səfər zamanı yeni nanokarbon materiallarının sintezi və tətbiq sahələrinin araşdırılması, eləcə də müştərək iş proqramının tərtibi müzakirə olunub.

Müqavilə imzalanıb

Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu, Seul Milli Universiteti və Azərbaycan-Koreya Mədəniyyət Mübadiləsi Assosiasiyası İctimai Birliyi tərəfindən arxeologiya sahəsində əməkdaşlıq üzrə anlaşma memorandumu imzalanıb. Müqavilə tədqiqatların növbəti üç ildə davam etdirilməsi, tədqiqat planlarının, hesabatların qarşılıqlı məsləhətləşmələr və razılıq əsasında tərtibi, arxeometrik araşdırmaların və əldə olunan nəticələrin birgə nəşri, tədqiqatlara gənc mütəxəssislərin və tələbələrin cəlb edilməsi nəzərdə tutulur.

Mərasimdə çıxış edən Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun direktoru, professor Məisə Rəhimova və qeyd edib ki, ölkəmizdə 10-dan artıq beynəlxalq arxeoloji ekspedisiya fəaliyyət göstərir və tədqiqatların nəticələri dünyanın tanınmış elmi jurnallarında dərc olunur. Alim ötən 10 il ərzində koreyalı mütəxəssislərlə birgə abidələrin tədqiqatını, bərpa və konservasiyasını apardıqlarını söyləyib.

Seul Milli Universitetinin professoru Kim Jong-İl isə Azərbaycanın dünya elmi üçün böyük əhəmiyyətə malik arxeoloji abidələrlə zəngin olduğunu deyib, Qəbələdə aparılan araşdırmaların nəticəsinin bunu sübut etdiyini bildirib.

Hesabat

Genetik Ehtiyatlar İnstitutunda Nyu-York Ştat Universitetinin Məhkəmə-Tibbi Ekspertiza Biologiyası fakültəsində təhsil alan Əsmər Əliyeva tədqiqat sahəsi üzrə "Azərbaycan populyasiyası üçün STR allel tezlikləri bazasınının Global Filer kiti ilə təkmilləşdirilməsi" mövzusunda təqdimatla çıxış edib. Gənc alim bildirib ki, tədqiqat işini Arati İyengarın rəhbərliyi altında Nyu-York Ştat Polisinin Məhkəmə Ekspertizası laboratoriyası ilə birgə çalışan Şimal Şərqi Regional Məhkəmə-Tibbi Ekspertiza İnstitutunun laboratoriyasında aparır.

Sonra GEİ-nin İnsan genetikası qrupunun elmi işçisi, ABŞ-ın Şimali Karolina Universitetində Nobel mükafatı laureatı Aziz Sancarın laboratoriyasında tədqiqat işi aparmış Xaqani Eynullazadə gördüyü işləri təqdim edib.

Daha sonra İnsan genetikası qrupunun elmi işçisi, AMEA və Fransanın Monpelye Universiteti tərəfindən birgə PhD proqramı üzrə müsabiqənin qalibi olmuş Səbinə Fərhadova akademik Əhliman Əmiraslanovun rəhbərliyi altında apardığı tədqiqatlardan danışıb.

Yorulmaz tədqiqatçı

Radiasiya materialşünaslığı sahəsində tanınmış alim, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor Rəhim Mədətovun 70 yaşı tamam olur. Ömrünün 47 ilini Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının divarları arasında keçirən professor Rəhim Mədətov, bu günlərdə YUNESKO-nun milli-mədəni irs siyahısına daxil edilən qədim Şəki şəhərində dünyaya göz açıb. Şəki təkcə duzlu-məzəli lətifələr yaradan insanları ilə deyil, Azərbaycan ədəbiyyatına, tarixinə, elmi-ictimaiyyətinə görkəmli şəxsiyyətlər, sənətkarlar bəxş edən bir diyar kimi də məşhurdur.

Rəhim Mədətov Azərbaycan Dövlət Universitetini bitirdikdən sonra bir müddət müəllim işləmiş, 1973-cü ildən isə Elmlər Akademiyasının Fizika İnstitutunda, akademik H.Abdullayevin və professor E.Bəkirovun rəhbərliyi altında elmi fəaliyyətə başlamış, 1977-ci ildən Radiasiya Tədqiqatları Sektoruna kiçik elmi işçidən laboratoriya rəhbəri vəzifəsinə kimi yüksəlmiş, özünü nəzəri və praktiki cəhətdən hazırlıqlı eksperimentator kimi göstərmişdir.

İonlaşdırıcı şüaların təsiri altında sadə və mürəkkəb yarımkeçirici materiallarda və onlar əsasında hazırlanan strukturlarda defektmələgəlmə proseslərinin qanunauyğunluqları, onların radiasiyaya davamlılığı, elektrofiziki və fotoelektrik xassələrini idarə etmənin radiasion fiziki üsullarının işlənməsi istiqamətində tədqiqatlar aparan Rəhim Mədətov elmi yaradıcılıq işini davam etdirmək üçün müxtəlif elmi tədqiqat institutlarına, o cümlədən Moskva "Start" Elmi Yaradıcılıq Birliyində ezam olunmuş və institutda Ge-Si bərk məhlulu əsasında p-n keçidlərin hazırlanma texnologiyasının elmi əsasını yaratmışdır. 1981-ci ildə "Ge-Si bərk məhlulu əsasında hazırlanmış fotodiodların fotoelektrik xassələri" mövzusunda namizədlik dissertasiyasını müdafiə etmiş və SSRİ Ali Attestasiya Komitəsinin qərarı ilə fizika-riyaziyyat elmləri namizədi, 1983-cü ildə isə böyük elmi işçi adına layiq görülmüşdür. 1982-85-ci illər ərzində əldə etdiyi elmi nəticələr Azərbaycan və SSRİ EA-nın mühüm nəticəsi kimi qəbul edilmiş və müxtəlif mükafatlara layiq görülmüşdür. Yüksək nəzəri hazırlığı, elmi tədqiqata olan böyük marağı, əməksevərliyi, yorulmaq bilmədən çalışmağı, çoxillik tədqiqatları

sayəsində müxtəlif tip qismən nizamsız yarımkeçiricilərdə (kristallarda, heterostrukturlarda və nazik təbəqələrdə) eləcə də onların əsasında hazırlanmış p-n keçidlərdə fotovoltik və radiasiya effektləri mövzusunda doktorluq dissertasiya işinin müdafiəsi ilə nəticələndi. Rəhim Mədətov 1994-cü ildən Radiasiya Problemləri İnstitutunun aparıcı laboratoriyalarından biri olan "Yarımkeçiricilərin radiasiya fizikası" laboratoriyasına rəhbərlik edir.

Onun çoxillik tədqiqatlarının nəticəsində nadir torpaq elementləri ilə aşqarlanmış Aİİİ BVİ monokristallarının laylı quruluşlu kristallarında elektrik və lüminessensiya dayanıqsızlıqları, aşqarmanın çeviricilik effektinə təsiri və onlar əsasında yaradılmış heteroqatların elektrik fotoelektrik xassələri, rekombinasiya prosesləri hertərəfli öyrənilmişdir. O, uzun illər nazik təbəqələrdə radiasiya və fotoproseslər sahəsində tədqiqatlara rəhbərlik etmiş, laylı yarımkeçiricilərin və onlar əsasında heteroqatların, MDP strukturların elektrik, fotoelektrik xassələrini tədqiq edərək ionlaşdırıcı şüaların, sürətlənmiş elektronların bu çeviricilərin fiziki xassələrinə təsirinə, MPFD radiasiyaya davamlı problemlərini öyrənmişdir. Rəhim Mədətovun son illərdəki tədqiqatları müxtəlif maddələrdə radiasiya defektlərinin əmələgəlmə mexanizmləri, onların maddənin fiziki, kimyəvi, səthi xassələrinə təsiri qanunauyğunluqlarının aşkar edilməsinə həsr olunmuşdur. Onun rəhbərliyi altında radiasiyaya davamlı material kimi kosmik texni-

kada və nüvə texnologiyasında geniş tətbiq sahəsinə malik olan material və strukturların radiasiya şüalarının təsiri altında fiziki xassələrinə baş verən dəyişikliklər geniş tədqiq edilmiş, radiasiyaya davamlılığın artırılması yolları araşdırılmış, bu sahədə mühüm nəticələr əldə edilmiş, Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında "Elmin İnkişafı Fondu"nun bir sıra layihələrinin qalibi olmuş, rəhbərlik etdiyi layihələri uğurla başa vurmuşdur.

Rəhim Mədətovun radiasiya materialşünaslığı sahəsindəki gərgin elmi fəaliyyəti 150-dən çox elmi əsərdə, o cümlədən 1 monoqrafiya, 15-dən artıq müəlliflik şəhadətnaməsi və 2 patentdə öz əksini tapmışdır. Aldığı elmi nəticələrə müxtəlif elmi jurnal və monoqrafiyalarda istinad edilmişdir. Bu elm sahələri üzrə keçirilən əksər mötəbər simpozium və konfranslarda iştirak etmiş, aldığı yeni nəticələrlə dünya alimlərini tanış etmişdir. Onun elmi əlaqələri hertərəfli və genişdir.

Rəhim Mədətovun elmi kadrların yetişdirilməsində xidmətləri diqqətə layiqdir. Belə ki o, on beş fizika üzrə fəlsəfə doktoru və iki elmlər doktorunun elmi məsləhətçisi olmuşdur və hazırda 4 doktorant onun elmi rəhbərliyi ilə tədqiqat işini davam etdirir. Onun aldığı nəticələr bir sıra yüksək reytingli elmi jurnallarda dərc edilmişdir.

Rəhim Mədətovun bir alim, elmi işlərin yorulmaz təşkilatçısı və yüksək səviyyəli müəllim kimi fəaliyyəti çoxşaxəli və hertərəflidir. Daim pedaqoji fəaliyyətlə də məşğul olan Rəhim Mədətov 2004-2007-ci illər ərzində

Naxçıvan və Bakı "Türk lisey" şagirdlərini Beynəlxalq Ekoloji elmi-layihə olimpiadalarına hazırlamış və onlar qızıl, gümüş və bürünc medallara layiq görülmüşlər. Hazırda o, Azərbaycan Milli Aviasiya Akademiyasının "ümumi və tətbiqi fizika" kafedrasında professor vəzifəsində pedaqoji fəaliyyətini davam etdirir.

Rəhim Mədətov AMEA-nın, eyni zamanda Radiasiya Problemləri İnstitutunun ictimai həyatında da də fəal iştirak edir. O, 1993-cü ildən İnstitutun Elmi, Müdafiə şüralarının, Həmkarlar İttifaqı Təşkilatının idarə heyətinin və Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasında "Ekspert Şurası"nın üzvü kimi fəaliyyət göstərir.

Azərbaycanda radiasiya materialşünaslığı elmi istiqamətinin inkişafında əldə etdiyi nailiyyətlər, elmi kadrların hazırlanmasında göstərdiyi xidmətlər AMEA tərəfindən yüksək qiymətləndirilmiş və 1999 və 2009-cu illərdə AMEA-nın Rəyasət Heyətinin "Fəxri fərmanlarına" layiq görülmüşdür.

Özünə qarşı yüksək tələbkarlıqla yanaşan, dərin iradəyə, prinsipial amala, geniş iş təcrübəsinə malik bir şəxs olan Rəhim Mədətov rəhbərlik etdiyi laboratoriyasının və institutun əməkdaşlarının dərin hörmətini qazanmışdır.

Alim ömrünün müdrüklük çağında da elmi tədqiqat işlərini uğurla davam etdirir, irəlində onun yeni planları, layihələri və sazişlərinin reallaşması gözləyir.

**Akademik
Bahadır Tağıyev**

Cəmiyyətdə mövqe

Beynəlxalq Avropa Neşr Mətbuat Evi mükafat komissiyasının qərarı ilə milli-mənavi dəyərlərimizin qorunmasında səmərəli fəaliyyətinə, cəmiyyətdəki mövqeyinə, hədis elmlərinin meydana gəlməsi, təşəkkül tarixi, məşhur hədis alimləri, Azərbaycan hədisşünaslarının hədis elmində yeri, XVII-XVIII əsrlər Azərbaycan hədisşünaslığının inkişaf tarixi sahəsində apardığı uğurlu

elmi tədqiqatlara, elmi-publisistik əsərlərinə, gənclərdə vətənpərvərlik hisslərinin aşılmasında, ölkədə dini və fəlsəfə elmlərinin inkişaf tarixində göstərdiyi xidmətlərinə görə Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun elmlər doktoru hazırlığı üzrə doktorantı, Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin Fətva və moizə şöbəsinin aparıcı mütəxəssisi, Bakı İslam Universitetinin

baş müəllimi, fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru Quliyev İbrahim Zöhrab oğlu "Ən yaxşı vətənpərvər tədqiqatçı alim" Qızıl medalı ilə təltif olunub.

Qeyd edək ki, İbrahim Quliyev "Hədisşünaslığın əsasları", "Suallara cavablar (Hədisi-şəriflər kontekstində)", "Əllamə Bəhəmməd Bağır Məclisi və onun "Biharül-ənvar" monoqrafiyalarının müəllifi, bir çox kitabın elmi redaktorudur.

Geoarxeologiyadan söz düşəndə "Bəyin oğurlanması" filmində mərhum xalq artisti-miz Mirzə Babayevin yaratdığı surətin dili ilə dediyi məşhur cümlə yada düşür: "o əjdahadan bizdə niyə yoxdur?" Araşdırmaq, baxmaq görək, o "əjdaha", yəni geoarxeologiya nədir, ondan bizdə niyə yoxdur və olması üçün nə etməliyik?

Məlumdur ki, son elmi yeniliklər, adətən, öyrənilmə predmeti eyni və ya müxtəlif olan elmlərin qovuşduğunda, təmasında baş verir. Yer və texniki elmlər, humanitar və tibb elmlərinə və ya əksinə, nüfuz edərək biri-birilərinə zənginləşdirir və bu zaman yeni elm sahələri meydana çıxır, nəticədə insanlar özləri və ətraf mühit haqqında daha dolğun informasiya əldə etmiş olurlar. Bu baxımdan arxeoloji tədqiqatların aparılmasında təbiət elmləri, onların metod və yanaşmaları kifayət qədər əhəmiyyətli rol oynayır. Bu gün müasir arxeologiyayı geoarxeoloji tədqiqatlar aparmadan təsəvvür etmək mümkün deyil. Məşhur rus geoarxeoloqu Y.Kuzminin dediyi kimi: arxeologiyada "qazdım - sənədləşdirdim - dərc elədim" prinsipi ilə işləmək artıq çoxdan köhnəlmişdir.

Geoarxeologiya - yer elmlərinə məxsus tədqiqat üsullarından istifadə etməklə, arxeoloji məsələlərin öyrənilməsidir. Bunu, yer elmlərinin arxeologiyaya dəstəyi və ya qədim keçmişə fərqli bucaq altından baxışı kimi də başa düşmək olar. Yer elmləri deyəndə isə ilk növbədə geologiya, coğrafiya, geomorfologiya, torpaqşünaslıq və s. elmlər nəzərdə tutulur.

Geoarxeoloji tədqiqatlar - elmi araşdırmalarda son vaxtlar AMEA rəhbərliyi tərəfindən də tez-tez xatırlanan, dəstəklənən və təşviq edilən multidissiplinar yanaşmanın bariz nümunəsidir. Təəssüf ki, respublikamızda bu sahə ilə sistemli şəkildə məşğul olan nə bir laboratoriya var, nə də bir mütəxəssis. Düzdür, ölkəmizdə ötən əsrin axırlarında geoloqlardan akademik Mirzə Qaşqay, akademik Ələşrəf Məmmədov, kimyaçı-arxeoloq, professor İsa Səlimxanov, son zamanlar isə Təbiət-Tarixi Muzeyinin və Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun bəzi əməkdaşları bu istiqamətdə ara-sıra tədqiqatlar aparsalar da bu, sistemli deyil, epizodik xarakter daşıyır. Halbuki, Avropa ölkələrində, hətta Rusiyada, Qazaxıstanda və digər keçmiş sovet respublikalarının bəzilərində artıq bu məsələlərlə ciddi şəkildə məşğul olan institutlar, laboratoriyalar, mərkəzlər və s. mövcuddur. Hətta, Rusiyada gəncləri bu sahəyə yönəltmək və yeni mütəxəssislər nəslini yetişdirmək üçün 2014-cü ildən başlayaraq, hər il Miass şəhərində Rusiya Elmlər Akademiyası Ural bölməsinin Mineralogiya İnstitutunda "Geoarxeologiya və arxeoloji mineralogiya" adlı gənclərin elmi məktəbi təşkil edilir və orada nəinki Rusiya, həm də digər ölkələrdən mütəxəssislər və məktəblilər iştirak edirlər.

Geoarxeologiya elmi bir istiqamət kimi XIX əsrin orta-

larından formalaşmağa başlamış və XX əsrin ortalarında artıq Şərqi Avropada və Şimali Amerikada xeyli inkişaf etmişdir. İngilis geoloqu Çarlz Layyelin "İnsanın keçmiş" (1863) və rus alimi A.A. İnostrantsevin "Ladoqa gölü ətrafının daş dövrü insanı" (1882) kitabları qədim insan və ətraf mühit haqqında ilk fundamental əsərlərdir.

Xarici alimlərdən U.F.Libbi, Luis S.B.Liki, Meri D.Liki, K.Renfrü, P.Ban, K.Battser, R.Teylor, M.Aytken və digərləri, eləcə də rus alimlərinə Q.F.Mirçinik, V.İ.Qromov, B.A.Kolçin, qazax alimi Alan Medoev və başqaları geoarxeologiyanın inkişafın-

dan xəbərsiz yaşadı və nəhayət, arxeoloqlar o şəhəri qazıb tapdılar və geoloqlarla, seysmoloqlarla, vulkanoloqlarla, bioloqlarla, kimyaçılarla və digər təbiət mütəxəssisləri ilə birlikdə tədqiq edib, turistlərin ixtiyarına verdilər. Başqa bir misal: neçə yüz illər idi ki, İngiltərənin cənubunda Uoltşir qraflığı ərazisində təxminən 4500 il əvvəl inşa edilmiş məşhur Stounhenc meqalit kompleksinin nəhəng daşlarının haradan gətirildiyi arxeoloqlar üçün bir sırr olaraq qalırdı. Axı, ətraf Solsberri çöllərində yumşaq təbaşir tərkibli süxurlardan başqa bərk heç nə gözə dəymir. Nəhayət, 19-cu əsrin

ji cəhətdən tədqiq edərək onların tərkiblərinin təbii yolla əmələ gəlmiş əhəngdaşı, qumdaşı, qranodiorit və dioritdən ibarət olduqlarını müəyyən etmişlər. Digər geoloq alim, ABŞ-ın Tolido Universitetinin (Ohayo ştatı) professoru Ceyms Xarrell isə uzun illər apardığı gərgin tədqiqat işlərinin nəticəsində Nil çayı vadisində 128 qədim daş karxanasının olduğunu aşkarladı və onlardan 89-nun əhəngdaşı, 36-nın qumdaşı və digər 3-nün isə gips, anhidrid yatağı olduğunu müəyyən etdi. Bununla da möhtəşəm Misir piramidalarının tikintisində işlənmiş xammal mənbələrinə dair mübahisələrə son qoyuldu.

Təbiət elmlərinin metodları ilə nəinki tarix və arxeologiyada, eləcə də dinşünaslıq-

Geoarxeologiya: "O əjdahadan bizdə niyə yoxdur?"

da əvəzsiz xidmətlər göstərmişlər. "Geoarxeologiya" termini olaraq ilk dəfə 1973-cü ildə K.Battser tərəfindən təklif edilmişdir. Son zamanlar Rusiyada S.M.Tseytlin, L.D.Sulerjitski və A.A.Veliçko kimi tanınmış alimlər bu sahəni xeyli irəli aparmışlar. Hazırda bu istiqamətdə Y.V.Kuzmin, M.B.Şunkov, V.V.Zaykov, A.P. Derevyanko, Renato Sala, Q.T.Beksetov və digərləri aktiv fəaliyyət göstərirlər. Onların əməkləri sayəsində Sibirin və Qazaxıstan çöllərinin ilk insan məskənləri kompleks tədqiq edilmiş, daş dövrü insanların əraziyə gəlişinin dəqiq tarixi, istifadə etdikləri daş alətlərin mənbəyi, yaşadığı ərazinin paleoekologiyası, iqlimi, bitki örtüyü və s. öyrənilmişdir.

Təbiət elmləri mütəxəssislərinin bilavasitə iştirakı ilə bu gün dünyada məşhur olan neçə-neçə tarixi abidənin "bioqrafiyası" mükəmməl şəkildə öyrənilmiş, yaşı və istifadə olunan materialların mənbəyi dəqiq müəyyən edilmişdir. Məsələn, bizim eramın 79-cu ilində İtaliya ərazisində Vezuvi vulkanının dəhşətli püskürməsi nəticəsində yaxınlıqdakı qədim Pompey və daha bir neçə şəhər əhalisi ilə birlikdə vulkan külləri və daşlarının altında qalaraq məhv oldu. Dünya neçə yüz illər onlar-

da uğurlu elmi nəticələr əldə edilmişdir. Məsələn, amerikalı professor H.Gouv tərəfindən aparılmış radiokarbon 14 analizlərinin köməyi ilə İsa Məsihə aid edilən məşhur Turin əbasının yaşının əslində təxminən 14-cü əsrə uyğun gəldiyi müəyyən edilmişdir. Düzdür, din xadimləri bu faktla razılaşmasalar da nəticə üç müxtəlif laboratoriyada yoxlanılaraq öz təsdiqini tapmışdır. Və ya başqa misal: III-IV əsrlərdən etibarən xristianlar tərəfindən İncildə adı çəkilən Sina dağı ilə bu gün Misirin Sina yarımadasının mərkəzində yerləşən Sina (Cəbəl Musa, Tur) dağının eyniləşdirilməsini təbiət mütəxəssisləri doğru hesab etmirlər. Onlar Musa peyğəmbərin tayfası ilə birlikdə fironun əsirliyindən qaçarkən yolda Allaha dua etmək üçün çıxdığı dağın Sina yarımadasının şərqi yelkənində yerləşən Haşim-əl Tarif dağı olduğu qənaətinə gəlirlər, çünki 80 yaşlı Musa peyğəmbərin hündürlüyü 2285 metr olan Sina dağına qalxa bilməsi və Allahın 10 Əmrinin (Tövrat) oradakı bərk qranit tərkibli daş lövhələrə yazması mümkünsüz görünür. Haşim-əl Tarif dağının nisbətən alçaq (hündürlüyü 874 m) olması, ətrafda yüz minlərlə insanın yerləşməsi üçün geniş ərazinin mövcudluğu və ən əsası, orada yazmaq üçün yumşaq daşların - travertinlərin olması, bunları deməyə imkan verir. Məşhur yəhudi və xristian din xadimləri deyilənlərlə razılaşsalar da oturuşmuş ənənənin pozulmasının tərəfdarı olduqlarını bildirirlər.

Məlumdur ki, insanlıq tarixinin üç böyük dövründən ikisinin adı o dövrlərdə ən çox istifadə olunan metallara bağlıdır: Tunc və Dəmir dövrləri. O da məlumdur ki, Azərbaycan ərazisində həmin dövrlər ümumilikdə təxminən 2500 il sürmüşdür.

(Davamı 6-cı səhifədə)

Təhsil

Qabaqcıllar

Təhsil naziri Ceyhun Bayramovun müvafiq əmrinə əsasən, elm və təhsilin inkişafı sahəsində səmərəli fəaliyyətlərinə görə, AMEA-nın elmi müəssisə və təşkilatlarının bir qrup əməkdaşları "Azərbaycan Respublikası qabaqcıl təhsil işçisi" döş nişanı ilə təltif olunub.

Rəyasət Heyəti aparatının Elm və təhsil baş idarəsinin Doktorantura şöbəsinin müdiri, kimya üzrə fəlsəfə doktoru Ömər Güllalov, Neft-Kimya Prosesləri İnstitutunun laboratoriya müdiri Almaz Tağıyeva, həmin müəssisənin böyük elmi işçisi Məhyəddin İskəndərov və aparıcı elmi işçisi Nizami Mürsəlov, İdarəetmə Sistemləri İnstitutunun Təhsil şöbəsinin müdiri, riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru Sevinc Quliyeva, İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun Tədris-Innovasiya Mərkəzinin müdiri, texnika üzrə fəlsəfə doktoru Rəsmiyyə Mahmudova, Dilçilik İnstitutunun Təhsil şöbəsinin müdiri, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Qətibə Quliyeva və Biotexnologiyalar İnstitutunun Təhsil şöbəsinin müdiri, biologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Samirə Rüstəmovaya təltif olunan arasındadırlar.

Şəffaflıq artırılacaq

Təhsil naziri Ceyhun Bayramovun Təhsil Nazirliyi yanında İctimai Şuranın yaradılması haqqında əmr imzalayıb. İctimai Şuranın yaradılması nazirliyin fəaliyyətində şəffaflığın daha da artırılması, təhsil sahəsində ictimaiyyətlə qarşılıqlı fəaliyyətin gücləndirilməsini təmin etmək məqsədi daşıyır.

İctimai Şura təhsil sahəsində müxtəlif məsələlərin müzakirəsi üçün məsləhətləşmələr təşkil etmək, bu sahədə dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi ilə bağlı nazirliyə təkliflər vermək və qanunvericiliklə müəyyən edilmiş digər hüquqlara malik olan məşvəətçi qurumdur.

İctimai Şura ictimai əsaslarla fəaliyyət göstərəcək, onun tərkibinə təhsil sahəsində ixtisaslaşan hər bir ölkə vətəndaşı seçilə bilər. Şuraya seçkilərin təşkili məqsədilə Təhsil Nazirliyinin 4 və təhsil sahəsində ixtisaslaşmış vətəndaş cəmiyyəti institutlarının 5 nümayəndəsindən ibarət seçki komissiyası yaradılıb. Komissiyanın ilk iclasında şura üzvlərinin sayı, namizədlərin, seçicilərin qeydiyyatı və digər təşkilat məsələləri barədə qərar qəbul edilib.

İctimai Şuraya namizədlərin və seçici qismində çıxış edəcək vətəndaş cəmiyyəti institutlarının qeydiyyatı iyulun 22-dən avqustun 23-dək davam edəcək. Şura üzvlüyünə namizəd şəxslərə və seçki prosesində seçici kimi iştirak etmək istəyən vətəndaş cəmiyyəti institutlarının təmsilçilərinə dair tələblərlə nazirliyin rəsmi internet sahəsinin elan bölməsində (<https://edu.gov.az/az/page/228/16933>) tanış olmaq mümkündür.

Elmə həsr olunmuş ömür

Tanınmış alim Xasay İbrahim oğlu Musayev ömrünün doxsanını ilini arxada qoydu. Yevlaxın Qarmanlı kəndində dünyaya göz açan Xasay Musayev Ağdam Dövlət İkiillik Məktəblər İnstitutunun fizika-riyaziyyat fakültəsini bitirdikdən sonra orta məktəbdə riyaziyyat müəllimi işləmiş, sonra Azərbaycan Politexnik İnstitutunu fərqlənmə diplomu ilə bitirmiş, Dövlət Layihə İnstitutunda baş konstruktor vəzifəsində işləmişdir.

1966 -1969-cu ildə Xasay Musayev Azərbaycan Dövlət Universitetinin Nəzəri mexanika kafedrasında əyani aspirant olmuş və namizədlik dissertasiyasını müdafiə etmişdir. 1980-2003-cü illərdə Elmlər Akademiyasının Xüsusi Konstruktor Bürosunun Bakı filialında və Fizika İnstitutunun nəzdində fəaliyyət göstərən Xüsusi Konstruktor Bürosunda sektor müdiri vəzifəsində, 2003-cü ildən isə Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun "Elastiklik və plastiklik nəzəriyyəsi" şöbəsində aparıcı elmi işçi vəzifəsində çalışır.

Xasay Musayev elastiki mühitdə yerləşən bircinsli və qeyri-bircinsli örtüklərin dayanıqlığı və məxsusi rəqsləri məsələlərini araşdıran deformasiya olunan bərk cism mexanikası sahəsində tanınmış mütəxəssislərdəndir. O, lövhə və örtüklər nəzəriyyəsinin sərhəd məsələlərinin tədqiqində, riyazi modeləşdirmə və proqram təminatı, mühəndis hesablamaları və layihələndirilən işlərin tətbiqi sahəsində zəngin təcrübəyə malik olan yüksək ixtisaslı alimdir. Onun aldığı elmi nəticələr, təklif olunan hesablama metodları, həmçinin layihələndirmə üçün təklif olunan praktiki tövsiyələrdən istifadə olunaraq, Azərbaycan Dövlət Layihə və Bakı Dövlət Layihə İnstitutlarında layihələndirilən bina və qurğuların örtük konstruksiyalarında, xüsusilə Bakıda tikilən idman və məişət binalarında örtüklərin hesabında istifadəsinə müsbət rəy verilmiş və tətbiqi nəzərdə tutulmuşdur.

Görkəmli alim və pedaqoq

Görkəmli alim, Fizika İnstitutunun laboratoriya rəhbəri, akademik Təyyar Cəfərovun 80 yaşı tamam oldu.

Bakıda dünyaya göz açan Təyyar Cəfərov Azərbaycan Dövlət Universitetinin Fizika fakültəsini bitirib, 1961 -1978-ci illərdə SSRİ EA Yarımkəçiricilər İnstitutu və A.İoffe adına Fizika-Texnika İnstitutunda çalışıb, burada aspirant, elmi işçi, böyük elmi işçi və Diffuziya prosesləri sektorunun rəhbəri olub. 1978-ci ildən alim Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Fizika İnstitutunda laboratoriya rəhbəri, direktor müavini olub, hazırda isə Günəş və hidrogen enerjisinin çeviriciləri laboratoriyasının rəhbəridir. 1965-ci ildə namizədlik, 1974-cü ildə isə doktorluq dissertasiyalarını müdafiə edən alim 1982-ci ildə professor adını alıb, 1989-cu ildə

AMEA-nın müxbir, 2014-cü ildə isə həqiqi üzvü seçilib.

1980-1993 illərdə Azərbaycan Neft və Kimya Akademiyasında Ümumi fizika və Yarımkəçiricilər elektronika fənlərini tədris edən Təyyar Cəfərov 1996 -2004-cü illərdə Trabzonun Qaradəniz Texnik Universitetində və İstanbulun Yıldız Texnik Universitetində yarımkəçiricilər fizikası, optoelektronika, yüksək-temperaturlu ifrat keçiricilər fizikası, diffuziya prosesləri və s. kurslarından mühazirələr oxuyub. 2000-ci ildə "Yüksək temperaturlu ifrat keçiricilər" mövzusunda İtaliya universitetində mühazirələr oxuyan alim Per la Ricerca Di Base Universitetinin (İtaliya) Fəxri professoru seçilib.

Alimin əsas elmi nailiyyətləri yarımkəçiricilərdə və yarımkəçirici cihazlarında diffu-

ziya hadisələri və nano-quruluşlu silisium əsaslı fotovoltaiq günəş və hidrogen yanacaq elementləri ilə əlaqədardır. Onun rəhbərliyi ilə yarımkəçirici strukturlarda aşkarların diffuziya və elektrodifuziya hadisələrinə radiasiya və işığın təsiri araşdırılıb, miqrasiya və deqradasiya hadisələrinin mexanizmləri müəyyən edilib və bir sıra stabil parametrlə yarımkəçirici cihazların (geterolazerlər, işıq diodları, tunel diodları, infraqırmızı detektorlar, günəş elementləri və s.) texnologiyası işlənib və tətbiq olunub. Nanoquruluşlu silisium əsasında yüksək effektivliyə malik olan silisium günəş elementlərinin və hidrogen enerjisini birbaşa elektrik enerjisinə çevirən və ətraf mühitə zərər verməyən yeni tip hidrogen elementlərini əldə etmə texnologiyası işlənib.

Təyyar Cəfərov 9 monoqrafiya və kitabın, 330-dan çox məqalənin və 15 ixtiranın müəllifidir. Onun rəhbərliyi altında 5 elmlər doktoru və 32 elmlər namizədi hazırlanıb. O, MDB və Avropa ölkələrinin Elmlər Akademiyalarının Beynəlxalq Assosiasiyası yanında Elektronika texnikasının funksional materialları Elmi Şurasının büro üzvü olan alim elmi nailiyyətlərinə görə SSRİ Elmlər Akademiyasının Fəxri fərmanı ilə təltif edilib.

Şamaxıda qədim məscid aşkarlanıb

Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun Numizmatika və epigrafika şöbəsinin müdiri Akif Quliyevin rəhbəri olduğu Şamaxı-Ağsu arxeoloji ekspedisiyası tərəfindən Şamaxı rayonu Qələybuğurd kəndi ərazisində qədim məscidin qalıqları aşkar edilmişdir.

Qaya və çay daşlarından inşa edilən məscidin divarları-

nın, günbəzinin və məhrabının hissələri günümüzdə qədər gəlib çatıb. Tarixən yerli sakinlər tərəfindən müqəddəs ziyarətgah kimi qəbul edilən tikilinin üzəri sıx kollarla örtüldüyündən abidə uzun müddət nəzərə alınmayıb.

Akif Quliyev bildirib ki, yerli sakinlərin rəvayətinə görə, Məhəmməd peyğəmbərin ya-

xın silahdaşı Şeyx Təmmim əl-Dari Şirvana gələrək İslam dinini yayıb və vəfat etdikdən sonra burada, məscidin yanında dəfn edilib. Sonralar Şeyxin qəbrinin ətrafında yerli sakinlər öz yaxınlarını dəfn edərək buranı qəbiristanlığa çevirib. Ərazidə aparılacaq geniş arxeoloji tədqiqatlar məscid kompleksinin döv-

rünün təyin edilməsi və məzarın kimə məxsus olması məsələsinə aydınlıq gətirəcək.

Qeyd edək ki, arxeoloji ekspedisiya tərəfindən ərazidə üzərində bədii ərəb xətt növləri ilə yazılmış Quran ayələri və stilistik təsvirlər olan klassik və son orta əsrlərin müxtəlif mərhələlərinə aid müsəlman qəbir abidələri də aşkar edilmişdir.

(Əvvəli 5-ci səhifədə)

Bu müddət ərzində məişətdə və əkinçilikdə istifadə olunan külli miqdarda metal demirəm, ordunun təminatı üçün nə qədər metal sərf olunduğunu təsəvvür edirsinizmi? Bir döyüşçünün silah-sursatının (zireh, qılınc, qalxan, nizə, və s.) çəkisi ortalama 15-20 kq olarsa, 100 minlik ordunun silahlanması üçün 2000 ton metal lazımdır.

O dövr üçün çox böyük olan bu qədər metal haradan əldə edilirdi? Hansı mədənlərdən, hansı üsullarla hasil olunurdu o metallar? Niyə o filiz yataqları bu gün bizlərə məlum deyil? Mənbələrdə üstündən adətən sükutla keçilən bu suallara aydınlıq gətirmək üçün ölkəmizdə də geoarxeologiya elmi istiqamətinə diqqət yetirməli, onu inkişaf etdirməliyik.

Mövzu ilə əlaqədar daha bir maraqlı tədqiqat haqqında bu yaxınlarda internet səhifələrində oxudum. Türkiyənin məşhur Marmaris istirahət məkanının yaxınlığında yerləşən Kleopatra adasında (türklər ona Sedir adası deyirlər) kiçik bir ərazini əhatə edən qızılı qumların guya, vaxtilə Roma sərkərdəsi Mark Antonio tərəfindən Misir çarçası Kleopatranın şərəfinə gemilərlə Misirdən gətirildiyi deyilir. Amma geoloqlar tərəfindən aparılmış tədqiqatlar bunun belə olmadığını, yeni qumların yerli şəraitdə əmələ gəldiyini və tərkibinə görə Misir qumlarından fərqləndiyini sübut etmiş və əsrlərdir formalaşmış əfsanənin reallığa söykənmədiyini məlum olmuşdur.

Geoarxeologiya: "O əjdahadan bizdə niyə yoxdur?"

Geoarxeoloji tədqiqatlarda üç əsas məqsəd güdülmür: birincisi və ən əsası - arxeoloji abidənin nisbi (stratigrafik) və mütləq yaşının təyin edilməsi; ikincisi- arxeoloji abidənin formalaşdırıcı təbii proseslərin öyrənilməsi; üçüncüsü - qədim insanın yaşadığı ətraf mühitin (landşaftın) bərpası.

Bəs görəsən, bu məqsədlərə çatmaq üçün hansı elmi metodlardan istifadə olunur? Məqsəddən asılı olaraq, hər bir konkret obyektin öyrənilməsində fərqli metodlar tətbiq edilir. Onları təyinatına görə iki böyük qrupa bölmək olar:

1. Geoloji-geomorfoloji, bioloji metodlar. Bu qrupa stratigrafik, litoloji, petroqrafik, mineraloji, paleontoloji, paleobotaniki (palinoloji, karpoloji), paleocoğrafi, landşaft-geomorfoloji və s. metodlar daxildir ki, onların köməyi ilə obyektin nisbi yaşı və o dövrün paleocoğrafi şəraitini müəyyən etmək mümkündür.

2. Fiziki-kimyəvi, geoxronoloji metodlar. Bu qrupa radiokarbon, radiometrik (uran, kalium-arqon və s.), dozimetrik (lyumenesent, elektron-paramaqnit və arxeomaqnit, trek, izotop (karbon, azot, kükürd, oksigen, stronsium, qurğuşun), kimyəvi, geokimyəvi və s. üsullar daxildir ki, onların köməyi ilə obyektin mütləq yaşını və maddi tərkibini öyrənmək mümkündür.

Məsələn: qurğuşun izotopundan istifadə etməklə filizin, eləcə də obsidianın geokimyəvi analizi ilə ibtidai daş alətin xammal mənbəyini, və ya karbon, azot və kükürdün stabil izotopları ilə paleodietanı, yeni qədim insanın nə yeyib-içdiyini təyin etmək mümkündür.

Beləliklə, yuxarıdakı misallarla biz "o əjdaha"-nın nələrə qadir olduğunu az-çox aydınlaşdırdıq. Bəs, onun bizdə olması üçün nə etməliyik? - Əvvəla, qeyd etmək lazımdır ki, bu metodların

tətbiqi heç də ucuz başa gəlmir və bahalı avadanlıqlarla bərabər, onu lazımı səviyyədə idarə edə bilən mütəxəssislərdə olmalıdır. İstənilən halda, tariximizin daha mükəmməl öyrənilməsinə arzulayırıqsa, ölkəmizdə geoarxeologiya istiqamətinin inkişafını təmin etməliyik və ilkin olaraq aşağıdakı addımların atılması məqsəduşun olardı:

- AMEA-nın Arxeologiya və Etnoqrafiya, və ya Geologiya və Geofizika, və ya Coğrafiya İnstitutunda geoarxeologiya şöbəsi və ya laboratoriyası yaratmaq;

- Şöbəyə (laboratoriyaya) arxeoloqlarla bərabər arxeologiyaya həvəs göstərən təbiət elmləri mütəxəssisləri (geoloq, geomorfoloq, geokimyəvi, bioloq, fizik, torpaqşünas və s.) cəlb etmək;

- Rusiya və Qazaxıstanın

bu sahədə tanınmış elmi müəssisələri və universitetləri ilə əlaqə yaratmaq və gənc kadrları təcrübə keçmək üçün o yerlərə ezam etmək;

- Geoarxeologiya sahəsində tanınmış mütəxəssisləri məruzələr etmək üçün respublikamıza dəvət etmək;

- Geoarxeologiyaya aid beynəlxalq elmi konfranslarda aktiv iştirak etmək;

- Universitetlərdə geologiya fakültəsinin tələbələrinə ümumi arxeologiyadan, gələcək arxeoloqlara isə ümumi geologiyadan mühazirələr oxumaq və s.

Göründüyü kimi "o əjdaha", yeni geoarxeologiya qədim tarixi abidələrin, xüsusilə daş və xalkolit dövrü abidələrinin öyrənilməsi üçün çox geniş imkanlara, müxtəlif metodlara malikdir. Biz də onlardan istifadə etməklə, ilk növbədə, YUNESKO-nun mədəni irs siyahısında yer almış Qobustan Milli Tarixi-Bədii Qoruğunu, habelə, qədim insan məskənlərini, mağaralarımızı, o cümlədən Əshabi-Kəhf ziyarətgahını kompleks şəkildə, geoarxeoloji metodları tətbiq edərək öyrənməklə daha dolğun və inandırıcı nəticələr əldə edə bilərik.

Rəşid Fətəliyev
geologiya-mineralogiya
elmləri namizədi, akademik
Həsən Əliyev adına
Coğrafiya İnstitutunun
aparıcı elmi işçisi

Koroğlunun hərba-zorbaları

“Koroğlu” qəhrəmanlıq dastanıdır. Qəhrəmanlığın da xüsusiyyətlərindən biri hərba-zorbadır. Ədəbiyyatımızda hərba-zorbanın çox qədim tarixi var. Hələ şumer ədəbiyyatında hərba-zorbalıq mühüm yer tutmuşdur, şumerlər hərba-zorbanı adama-duqqa adlandırmışlar ki, hər iki söz hazırda dilimizdə işlənir. Ataman güclü, qüvvətli, daqqa isə yekəxana, özündən razı anamları daşıyır ki, hər iki söz ilkin anlamını və şəklini dilimizdə bu gün də saxlamışdır.

“Koroğlu” dastanı hərba-zorbalarla çox zəngindir. Bu da ondan irəli gəlir ki, Koroğlu, həqiqətən, aşıq idi, saz çalır, şeirlər qoşur, hətta səfərlərə belə sazla gedirdi. Misri qılınca əl atmamışdan qabaq o, meydanlarda saz çalır-oxuyurdu, düşmənlərini sözlə sarsıdırdı. Hərba-zorba bir şeir şəkli deyil. Onu yalnız məzmununa görə hərba-zorba adlandırlırlar. “Koroğlu” dastanındakı hərba-zorbaların hamısı geraylı və qoşmadır. Adından da göründüyü kimi, hərba-zorbalarda güc, qüvvət nümayiş etdirilir, qarşı tərəfə sözlə emosional-psixoloji təsir göstərilir, düşmənin canına qorxu salınır.

Dastanın yalnız “Ali kişi” qolunda hərba-zorba yoxdur, çünki burada ona ehtiyac olmamışdır. Hərba-zorba yalnız öz yerində deyilməlidir. Koroğlunun Dəli Həsənle görüşündə beş şeir var ki, onların hamısı hərba-zorbadır. Onların arasında “Acıqlanma, Dəli Həsən” misrası ilə başlayan beş bəndlik geraylı hərba-zorba kimi daha çox maraqlıdır. Koroğlu əvvəlcə istəyir ki, Dəli Həsənle dava eləməsin. Burada “And içmişəm, bu gün döyüş olmasın” misrası ilə başlayan bir qoşma deyir. Bu səpkili şeirləri arzulama da adlandırlırlar, çünki şeirin ruhunda bir dava eləməmək arzusu var. Lakin Dəli Həsən elə bilir ki, Koroğlu ondan qorxur. Başının adamlarına üz tutub deyir:

- Ədə, mən də elə bilmişəm ki, bu doğrudan da igiddir, sən demə bu yanşaq gəvəzənin birisi imiş. Tutun, yekə-yekə danışdıqına görə atını əlindən alın, özünə də bir-iki vurub yola salın.

Dəli Həsən Koroğlunu düzgün başa düşmür və elə bilir ki, Koroğlu ondan qorxur, ona görə belə deyir. Dəli Həsənin bu sözləri Koroğlunu çaşa gətirir, özündən çıxardır, Misri qılını çəkib ona bir hərba-zorba deyir:

**Acıqlanma, Dəli Həsən,
Misri qılınca qataram.
Atılam şəşpər kimi,
Bağrın başına bataram.**

**Namərd nədir özün öyə?
Meydanda mərd igid söyə?
Qaçıb çıxarsan göyə,
Kəmənd tullayıb tutaram.**

Koroğlunun cavanı vaxtı idi. Çənlibelə təzəcə yurd salıb və hələ ki, onu Koroğlu kimi heç kim tanımır. Altındakı Qıratdan, belindəki Misri qılından, içindəki dəli nə-rədən, qolundakı gücdən heç Dəli Həsənin də xəbəri yoxdur. Onlar ilk dəfə qarşılaşırlar. Koroğlu şeir deyər-deyər Dəli Həsəni süzür, gözləri onu yeyir, hələlik sözlə ona meydan oxuyur, hərba-zorba gəlir. Bu vaxt Dəli Həsən Koroğlunun gözlərində yarpaq kimi əsir, yesir kimi yazıqlaşır:

**Nə baxırsan küsür kimi,
Yarpaq necə əsir kimi.
İndi sənin yesir kimi
Qolların daldə qataram.**

**Hayqırıb açsam meydanı,
Su tək axıdaram qanı.
Dəstələyib bəyi, xanı
Qırat döşünə qataram.**

Doğrudur, Dəli Həsən hələ nə Misri qılının, nə də Qıratın nə demək olduğunu bilmir. Koroğlu isə onların adını elə-belə çəkmir. Bununla Dəli Həsənin canına vələvə salır, onda bir qorxu yaradır. Sözsüz ki, bu hərba-zorba təsirsiz ötüşə bilməzdi. Ona görə son bənddə Koroğlu Dəli Həsə-

nə deyir ki, səni tutub Hələb bazarında qul kimi sataram:

**Qoç Koroğlu öz karında,
Yalan olmaz ilqarında.
Çəkib Hələb bazarında
Səni qul deyib sataram.**

Burada Koroğlu öz adını da çəkir. Artıq Dəli Həsən üç yeni ad eşidir: Misri qılını, Qırat və Koroğlu. Bu adlar onu düşündürməyə bilməzdi.

Hərba-zorba söz döyüşü, söz davasıdır. Ona görə onlar bir qayda olaraq üzübüz, həm də döyüşdən, davadan əvvəl deyilir. Məsələn, Koroğlu Eyvazı Təkə-Türkməndən gətirərkən Ərəb Reyhan onun yolunu kəsir. Koroğlu Qıratı dərədən hoppandırır və sonra üzünü Ərəb Reyhana tutub deyir:

**Girram meydana ər kimi,
Durrəm qabaqda nər kimi.
Düşməni boyanar xərkimi,
Qaçırtmaz meydandan məni.**

**Koroğluyam, budu düzü,
Comərdin sərt olar üzü.
Müxənnətin tənə sözü
Qaçırtmaz meydandan məni.**

Məsələ bundadır ki, Dəli Həsəndən fərqli olaraq Ərəb Reyhan Koroğlunun da, Misri qılının da, Qıratın da adlarını eşitmişdi, çünki bu o vaxt idi ki, artıq Koroğlunun adı, sözü-söhbəti bütün Alosmana yayılmışdı. Onun adı gələndə artıq paşalar, xanlar qorxusundan titrəyirdi. Ona görə də Koroğlunun hərba-zorbası Ərəb Reyhana daha güclü sarsıdıcı təsir göstərmişdi. Koroğlu özünü comərd, Ərəb Reyhanı müxənnət adlandıraraq, ona sözlə hücum edir, deyir ki, sən kimi müxənnətin sözü məni meydandan qaçırdı bilməz. Ərəb Reyhan doğrudan da müxənnət idi, yoxsa öz dəstəsiylə tək adamın qabağını kəsməzdi.

Hərba-zorbalarda məcazlardan, daha çox isə bənzətmə və mübaligələrdən istifadə olunur. Yuxarıdakı hərba-zorbadə Koroğlu özünü ərə, nərə, Ərəb Reyhanı xərkə (eşşəyə) bənzətmişdir.

Koroğlu ilə Bolu bəyin qarşılaşdığı səhnədə də gözəl hərba-zorbalıq var:

**Koroğluyam, gədikləri busaram,
Qancırğadan qanlı başlar asaram.
Bolu bəy, sənə bir qılinc basaram,
Bağıracağın cəmdəyinə dolarsın.**

Koroğlu bu şeiri deyəndən sonra şəşpərlə Qəcər Alını o dünyaya göndərir və bunu görə Bolu bəy Koroğlunun ayaqlarına düşür. Əslində Bolu bəy Koroğlunun üstünə gedəndə özündən çox Qəcər Alıya güvənirdi. Koroğlu burada hərba-zorbaya gözəl nümunə olan bir geraylı söyləyir:

**Gözlərinə kül qoyaram,
Ovucuna pul qoyaram.
Nişanlıni dul qoyaram
Bolu, mən sənini, mən sənini.**

Bu şeirin həm poetik gözəlliyi, həm bədii tutumu, həm də ondakı yüksək sənətkarlıq göz qabağındadır. Koroğlunun şeirləri yüksək pafosla yoğrulsa da, onların ruhuna hopmuş gerçəkliyin bədii ifadəsini duymaq o qədər də çətin olmur. Sözlərin seçimindəki, misraların biçimindəki gözəllik və onu yaradan ustalığı, sənətkarlıq öz yerində, gələn görək üçüncü

misra bizə nə deyir? Bolu bəy Hasan paşanın qızı Dünya xanımı almaq eşqilə Çənlibelə-Koroğlunun üstünə qoşun çəkmişdi. Koroğlu da üçüncü misrada Nişanlıni dul qoyaram deyəndə buna işarə vurmuşdur ki, indi sən mənim əlimdə ölürsən, nişanlıni da dul qalar.

“Hasan paşanın Çənlibelə gəlməyi” qolunda da Koroğlunun çox gözəl, bitkin, bədii cəhətdən olduqca tutumlu, nəinki Hasan paşaya və onun adamlarına, hətta dastanı oxuyan və dinləyən hər kəsə güclü emosional təsir göstərən hərba-zorbalıq var. Bu qolda hərba-zorbalıq əvvəlcə adi sözlərlə başlayır, Koroğlu Hasan paşaya, Hasan paşa da Koroğluya adi sözlərlə hərba-zorba gəlir. Sonra Koroğlu keçir şeirə. Koroğlunun öz hərba-zorbalıq şeirlə deməkdə iki məqsədi var: 1. Koroğlu yaxşı bilir ki, adi sözlərlə deyilmiş hərba-zorbalıq emosional təsir gücünü şeirlə deyilmiş hərba-zorbalıq emosional təsir gücü ilə bir tərəziyə qoymaq olmaz; 2. Koroğlu yaxşı bilirdi ki, Hasan paşanın şairlik istedadı yoxdur və o Koroğlunun şeirlə dediyi hərba-zorbalıq qarşısında elə ilk kəlmədən susmalı olacaq. Koroğlu öz qələbəsinin təməlini belə qoyurdu. Hasan paşanı qılından əvvəl sözlə susdururdu. Ona görə deyirdi:

**Mən bələdəm sənini cəngi-şəstinə,
Qılinc çəkib girram bu gün qəsdinə.
Hayqırıb meydanda gəlsəm üstünə,
Yetirərəm səni cana, əfəndim.**

Koroğlu bunun ardınca da Hasan paşaya bir neçə hərba-zorba deyir. Çox maraqlıdır ki, bu hərba-zorbalıq heç biri söz xətrinə deyilmir. Onlarda bir tərəfdən Koroğlu özünü düşməne yaxşı-yaxşı təqdim edir, gücünü, qüvvəsini, igidliyini, mərdliyini, bir sözlə, kim olduğunu göstərir. Hasan paşanın onu 15 min qoşunla dövrəyə almağının Koroğlunu qətiyyətlə qorxutmadığı bu hərba-zorbalarda özünün gözəl və dolğun poetik ifadəsini tapmışdır. Digər tərəfdən, Koroğlu bu hərba-zorbalarda düşməni də yaxşı tanıdığını söyləyir. Onların gücünə də, qüvvəsinə də, namərdliyinə də, hiyləgərliyinə də bələd olduğunu konkret poetik detallarla ifadə edir. Bu da düşmənlərə ikiqat sarsıdıcı təsir eləyir, çünki qarşı tərəf həm Koroğlunun öz təsvirindən qorxuya düşür, həm də Koroğlunun düşmənin zəif cəhətlərini sadalamağı bu qorxunu daha da gücləndirir.

Koroğlunun bütün hərba-zorbalıq bir-birindən gözəl poetik nümunələrdir. Bu şeirlər Koroğlunun varlığından, ruhundan süzülüb gəldiyinə görə gözəl alınmışdır. Onların hər biri yüksək sənətkarlıqla düzülüb-qoşulduğundan həm Koroğlunu bir qəhrəman kimi bizim gözümüzə ucaldır, həm də onun düşmənlərinin canlı obrazlarını yaradır. Həm Koroğlunun, həm də onun düşmənləri olan bəylərin, xanların, paşaların, xotkarların xarakterlərinin dolğun, real təsviri baxımından bu hərba-zorbalıq əvəzsiz poeziya nümunələridir. Bu nadir söz incilərini tək-cə ayrı-ayrı insan xarakterlərinin yox, eyni zamanda bütöv bir dövrün, zamanın güzgüsü adlandırmaq olar.

**İslam Sadiq
Folklor İnstitutu, “Folklor və yazılı
ədəbiyyat” şöbəsinin aparıcı elmi
işçisi, filologiya elmləri doktoru**

Kitab rəfimizdən

Azərbaycanda ilk dəfə

Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun Türkdilli əlyazmaların tədqiqi şöbəsinin müdiri, filologiya elmləri doktoru Azadə Musabeylinin tərtib etdiyi dördcildlik “Əlyazmalar İnstitutundakı türkdilli əlyazmaların toplu kataloqu” çapdan çıxıb.

Toplu kataloqun elmi məsləhətçisi akademik Teymur Kərimli, elmi redaktoru filologiya üzrə elmlər doktoru Paşa Kərimovdur.

Topluya Əlyazmalar İnstitutunda saxlanılan, ümumi sayı 6121 olan bütün türkdilli əlyazmalarla bağlı bibliografik məlumatlar daxildir. Birinci və ikinci cildlər əsər adları üzrə, üçüncü və dördüncü cildlər şəxs (müəllif, tərcüməçi və b.) adları üzrə əlifba sırası ilə tərtib olunub.

Qeyd edək ki, Əlyazmalar İnstitutundakı müxtəlif elm sahələrini və mövzularını əhatə edən türkdilli əlyazmaların toplu kataloqunun hazırlanması Azərbaycanın ilk təşəbbüsüdür.

Monoqrafiya işıq üzünü görüb

Naxçıvan Bölməsinin Tarix, Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutunun direktoru, AMEA-nın müxbir üzvü Fəxrəddin Səfərlı və “Xalçaşünaslıq” elmi-tədqiqat qrupunun rəhbəri, dosent Sara Hacıyevanın həmmüəllifi olduğu “Naxçıvanda xalçaçılıq: tarixdə və günümüzədə” adlı monoqrafiya çap edilmişdir.

Nəşrdə xalçaçılıq sənətinin Naxçıvanda yaranması, inkişaf yolu və hazırkı vəziyyətindən söz açılır, xalçalar üzərində toxunan naxışlar, ornamentlər haqqında məlumat verilir. Bundan əlavə, qədim el sənətlərindən və xalçaçılığın ilk nümunələrindən sayılan keççilik, toxuculuq sənəti, xalçaçılığın inkişafında mühüm rol oynayan boyaçılıq və digərləri ilə bağlı müəlliflərin apardığı araşdırmalar yer alıb.

Ədəbi almanax

Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun “Ədəbiyyatşünaslıq, plus” Yarıdıcılıq Birliyi tərəfindən “Plus bədii yaradıcılıq” ədəbi almanaxının üçüncü kitabı nəşr edilmişdir. Kitabın ideyasının və “Ön söz”ünün müəllifi institutun direktoru, akademik İsa Həbibbəyli, redaktoru və giriş məqaləsinin müəllifi dosent Zəkulla Bayramlıdır.

Üç bölmədən, 416 səhifədən ibarət olan ədəbi almanax İsa Həbibbəylinin “Akademiyada ədəbiyyatdan akademizmə” yazısı ilə açılır. Kitabda Ədəbiyyat İnstitutunun əməkdaşlarının bədii əsərləri yer alıb.

Almanaxda Azərbaycan ədəbi, elmi, nəzəri-estetik fikrində özünəməxsus yeri və mövqeyi olan müəlliflərin şeirləri, nəsr əsərləri, tərcümələri toplanıb.

Qafqazda türk mətbuatına dair

(Əvvəli 3-cü səhifədə)

“Mən 18 il ərzində Baş Qərargahın ali təhsilli zabıtlarına xidmət etmişəm. Komitənin kiçik işçi vəzifəsi mənə ruhən sarsıdıcı təsir bağışlaya bilərdi və mənim qarşımda açılan yeni rəsmi mövqenin maddi tərəfi və ümumiyyətlə, bütün vəziyyət o qədər də cəlbedici deyildi. Əksinə, hazırda işlədiyim yerdən daha aşağı idi. Ancaq etiraf edirəm ki, öz doğma mətbuatımı sevirəm və eger türk mətbuatına nəzarət şovinist əhval-ruhiyyəli qonşuların əlinə keçərsə, bu onun dəfni olacaq. Mən bu vəzifəni tutmaq qərarına gəldim”.

Buradan açıq-aydın görünür ki, Mirzə Şərif Mirzəyev Komitədə işləməyə razılıq verməsəydi, türkdilli mətbuat əvvəllər olduğu kimi yenə ermənilərin nəzarətinə veriləcəkdi və bu dəfə onu xilas etmək daha çətin olacaqdı. Azərbaycan türkü olan Mirzə Mirzəyevin bu vəzifəyə təyin olunması müəyyən mənada Qafqazdakı türkdilli mətbuata yeni nəfəs vermiş oldu. Hələ Tiflis Mətbuat Komitəsində işlədiyi vaxtlarda çar məmurlarının türkdilli mətbuata münasibətini görə Mirzə Şərif tezliklə onları ifşa edəcək əsər yazmaq barədə düşünürdü: “Əvvəl Qafqaz Sensura Komitəsi, sonra Tiflis Komitəsinin mətbuat işləri üzrə yenilənmiş qurumun türk mətbuatı ilə münasibətdə zorakılığı və qanunsuzluğundan fəryad edən türk mətbuatının qaranlıq, acınacaqlı vəziyyətini işıqlandırmaq fikri adı çəkilən Komitədə Şərq mətbuatına nəzarətçi keyfiyyətində onun üzvü olaraq fəaliyyət göstərdiyim dövrdə məni rahat buraxmırdı”.

Mirzə Şərif Mirzəyevin böyük həvəslə yazdığı “Qafqazda türk mətbuatı tarixinə dair materiallar” əsəri Azərbaycan mətbuatı tarixini öyrənmək baxımından da olduqca dəyərlidir. Tiflis Sensura Komitəsində türk dilləri üzrə ilk və son sensor olan Mirzə Şərif Mirzəyev real tarixi fakt-

lar əsasında qələmə aldığı bu əsərdə çarizmin Qafqazda Azərbaycan türklərinin mədəni inkişafının qarşısını almaq üçün həyata keçirdiyi bütün çirkin əməlləri tam çıplıqlığı ilə oxucuya təqdim edir.

Əvvəl Qafqaz Sensura Komitəsi adlanan, daha sonra adı dəyişdirilərək Tiflis Mətbuat Komitəsi olan qurum fəaliyyətini Çar Rusiyasının müstəmləkə siyasətinə uyğun şəkildə qururdu. “Qafqazda türk mətbuatı tarixinə dair materiallar”la tanış olarkən adı çəkilən komitənin Qafqazda yerli xalqlara olan münasibətində ayrı-seçkiliyə yol verməsi açıq-aşkar hiss olunur. Mirzə Şərif Mirzəyevin təqdim etdiyi statistik məlumatlardan aydın olur ki, hələ 1867-ci ildə Qafqazda yaşayan rusların 1, gürcü və ermənilərin 3 dövrü mətbu orqanı işıq üzünə görünürdü. Dövrü olmayan nəşrlərin sayı isə ruslarda 23, gürcülərdə 10, ermənilərdə isə 8 ədəd idi. Həmin illərdə Azərbaycan türklərinin mətbu orqan nəşr etdirmələrinə isə heç bir icazə verilmirdi.

“Qafqazda türk mətbuatı tarixinə dair materiallar” əsərindən məlum olur ki, azərbaycanlılar “Əkinçi” qəzetinin nəşrə başladığı ildən də qabaq mətbu orqan yaratmağa cəhd göstərmiş, lakin bunun qarşısı müxtəlif bəhanələrlə Qafqaz Sensura Komitəsinin məmurları tərəfindən alınmışdır. İllər ötdükcə Azərbaycan xalqının inkişafı, ziyalıların sayının artması çar məmurlarını da geriye addım atmağa məcbur etdi. Nəhayət, 1875-ci ildə Həsən bəy Zərdabi tərəfindən “Əkinçi” qəzetinin nəşrə başlaması ilə azərbaycanlılar da milli mətbuata sahib oldular.

Mirzə Şərif Mirzəyev öz əsərində “Əkinçi” qəzetinin nəşr olunmasını yüksək qiymətləndirir, Həsən bəyi isə o dövrdə universitet təhsili almış, təbiət elmləri namizədi olan ilk Zaqaqaziya türkü kimi təqdim edir. Müəllif daha sonra qeyd edir ki, “Əkinçi” qəze-

tinin Qafqazda geniş yayılması çar məmurlarını ciddi şəkildə narahat edirdi və onlar bu “nadinc qəzet”in bağlanması üçün yollar axtarırdılar. Qafqaz Sensura Komitəsi “Əkinçi”nin nəşrini dayandıрмаğa müvəffəq olsa da, Qafqazda türk mətbuatını tamamilə boğa bilmədi. Lakin bu işi həyata keçirmək üçün hər vasitəyə əl atdı. Komitənin bu işdə əsas silahı isə heç şübhəsiz ermənilər idi. Əcəmov soyadlı erməninin yarıciddi-yarızarafat “Daşnaksütun partiyasının əsas qərargahının mətbuat şöbəsi” adlandırdığı Tiflis Sensura Komitəsi Qafqazda türk dilləri üzrə sensor vəzifəsinə erməniləri təyin etməklə azərbaycanlılar tərəfindən yaradılan mətbuatın inkişafına əngəl ola bildirdilər. Əsərdə tez-tez adları çəkilən Kişmişev, Qaraxanov, Məlik-Mehrabov, Əcəmov kimi ermənilər Qafqazda türkdilli mətbuat qarşısına keçilməz sədd çəkmişdilər. Onlar qəzet yaratmaq istəyən azərbaycanlıları gah “siyasi cəhətdən etibarsız” adlandırır, gah da artıq bir neçə nömrəsi işıq üzünə görünən qəzetin fəaliyyətində “uyğunsuzluq” aşkar edirdilər. Bütün bunlar isə bir məqsədə - Qafqazda türk mətbuatını boğmağa xidmət edirdi.

Mirzə Şərif Mirzəyev “Qafqazda türk mətbuatı tarixinə dair materiallar”da “panislamizm” oyununun da ermənilər tərəfindən ortaya atıldığını qeyd edir. İslam amilindən istifadə edən Komitə məmurları, əsasən də ermənilər azərbaycanlıların nəşr etdirdikləri mətbu orqanların gah İrana, gah da Osmanlıya xidmət etdiyini iddia edir və qəzet səhi-fələrində öz iddialarını təsdiq edən “sübutlar” da tapırdılar.

“Qafqazda türk mətbuatı tarixinə dair materiallar” tarixi faktlar və rəsmi sənədlər baxımından çox zəngindir. Əsərdə tək-cə mətbuatla bağlı deyil, digər mövzular baxımından da maraqlı faktlar öz əksini tapıb. Mirzə Şərif bu əsəri yazmaqla ilk növbədə çar Rusiyasının

Qafqazda yürütdüyü işğalçılıq siyasətini ifşa etməyə nail oldu. Bununla yanaşı o, azərbaycanlıların mədəni cəhətdən inkişaf etməsi, milli mətbuata, teatra sahib olmaları yolunda çəkdiyi məşəqqətləri də gələcək nəsillərə ötürə bildi. Müəllif öz əsərində erməni xislətini, onların azərbaycanlılara qarşı 1905-1906-cı illərdə Naxçıvanda, Zəngəzurda, İrəvanda törətdikləri qanlı qırğınları qəzet materialları və rəsmi sənədlərlə tam sübuta yetirdi. Onun “Qafqazda türk mətbuatı tarixinə dair materiallar” əsəri azərbaycanlıların digər Qafqaz xalqlarından gec inkişaf etdiyini iddia edənlərə tutarlı cavab oldu. Mirzə Şərif Mirzəyev yazdığı tarixi faktlarla bir daha sübut etdi ki, eger Tiflis Mətbuat Komitəsinin məlum fəaliyyəti, ermənilərə verdiyi geniş səlahiyyətlər olmasaydı, Azərbaycan türkləri 1875-ci ildən xeyli əvvəl mətbuat yaratmağa nail olardılar.

“Qafqazda türk mətbuatı tarixinə dair materiallar”ın yazılmasında 100 ilə yaxın vaxt ötməsinə baxmayaraq M.Ş. Mirzəyevin toxunduğu mövzular bu gün də öz aktuallığını itirməmişdir. Əsər mətbuat və teatr tarixini, Azərbaycan ədəbiyyatını öyrənen gənc tədqiqatçılar, bakalavrlar, magistrler üçün də əhəmiyyətlidir. Qeyd edək ki, adıçəkilən əsəri 2009-cu ildə Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun əməkdaşı, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Elmira Qasımova orijinal variantda - rus dilində çap etdirmişdir. Belə bir dəyərli əsərin indiyə qədər Mirzə Şərif Mirzəyevin doğma ana dilinə - Azərbaycan türkcəsinə tərcümə edilməməsi təəssüf doğurur. Azərbaycan mətbuatı tarixindən bəhs edən belə bir dəyərli əsərin dilimizə tərcümə edilməsi onun daha böyük oxucu kütləsi tərəfindən oxunmasına və ali məktəblərdə istifadəsinə imkan verəcək.

Orxan İsayev
Rəyasət Heyəti
aparınınin Mətbuat və
informasiya idarəsi, Elmin
təbliği şöbəsinin
baş mütəxəssisi

Elanlar

Müsabiqənin vaxtı uzadılıb

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası və Fransanın Monpelye Universiteti arasında imzalanmış Əməkdaşlıq haqqında Saziş əsasında birgə doktorantura proqramı çərçivəsində “Water confinement in single-wall carbon nanotubes: phase states and molecular dynamics” mövzusu üzrə müsabiqənin vaxtı 29 iyul 2019-cu il tarixinədək uzadılıb.

Seçilmiş namizədlər eyni zamanda həm AMEA, həm də Monpelye Universitetinin doktorantı kimi qeydiyyatdan keçiriləcək və hər iki təşkilatdan elmi rəhbərlik təmin ediləcək. Proqramın şərtlərinə görə, doktorantlar təhsil müddətinin 2 ilini Monpelye Universitetində və 1 ilini AMEA-da tamamladıqdan sonra həm Azərbaycan, həm də Fransa tərəfindən fəlsəfə doktoru diplomlarına layiq görülməklər.

Müraciətlər AMEA Rəyasət Heyəti aparatının Beynəlxalq əlaqələr idarəsi tərəfindən qəbul edilir. Təqdim ediləcək sənədlər haqqında ətraflı məlumat və ərizə formaları üçün Beynəlxalq əlaqələr idarəsinə müraciət oluna bilər.

Telefon:

(+994 12) 497 43 36;

Email: esmira.alirzayeva@science.az

Tarla günü

8 avqust 2019-cu il tarixində saat 9:00-da Genetik Ehtiyatlar İnstitutunun Saray dayaq məntəqəsində bu qurumun və “Azseeds” MMC-nin birgə təşkilatçılığı ilə açıq “Tarla günü” tədbiri keçiriləcək.

Tədbir fermer, sahibkar və alimlər üçün hibrid və sortların səciyyəvi xüsusiyyətlərinin nümayişi, məlumatlandırma və maarifləndirmə məqsədi daşıyır. Həmçinin 18 növ bitkinin 167 çeşidinin təqdim olunması planlaşdırılır.

Qeyd edək ki, tədbir iki qurum arasında ölkə əhalisinin ekoloji təmiz tərəvəz məhsulları ilə təmin olunması üçün imzalanan qarşılıqlı əməkdaşlıq müqaviləsinə əsasən baş tutacaq.

Memarlıq və İncəsənət
İnstitutunun Həmkarlar
Komitəsinin təşkilatçılığı
ilə əməkdaşların asudə
vaxtlarının səmərəli təşkili
üçün 32 nəfər institut
əməkdaşının Azərbaycanın
gözəl guşələrindən
olan Lənkəran və Lerik
rayonlarına gəzintisi təşkil
olunub.

Redaksiya heyəti:

Akif Əlizadə, İbrahim Quliyev, İsa Həbibbəyli, Tofiq Nağıyev,
Dilqəm Tağıyev, Rasim Əliquliyev, Əhliman Əmiraslanov, Qərib Məmmədov,
İsmayıl Hacıyev, Fuad Əliyev, Fəxrəddin Qədirov, Teymur Kərimli,
Nazim Məmmədov, Nərgiz Axundova

Redaktor: Zülfüqar İslamoğlu

Redaktor müavini: Sədayə Mürsəlova
Dizayner: Hilal Ağamoğlanov

Məsul katib: Qaliya Əliyeva
Çapa məsul: Akif İbişov

Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.

Azərbaycan MEA Rəyasət Heyətinin binası,

“Elm” qəzetinin redaksiyası

E-mail: elm_qezeti@science.az

Qəzet “Elm” qəzetinin redaksiyasında yığılır və “Azərbaycan” nəşriyyatında çap olunur. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Çapa imzalanmışdır: 25.07.2019-cu il.

Sifariş: 2477

Tiraj: 500

Для умных родителей и их не менее умных детей

Пять книг российских популяризаторов науки: от космоса до математики

Покорители далеких планет часто становятся героями книг или фантастических фильмов. Они пересекают пояса астероидов, пронесаются мимо живописных планет-гигантов, поднимаются на склоны инопланетных гор и любуются взвездными закатами... Будущее наступило, но не такое, как мы хотели. Теперь изучают и открывают космос настоящие покорители - роботы. Вместе с ними люди, не покидая Земли, пересекают миллионы километров пустоты, преодолевают трудности, находят решение в безвыходной ситуации и открывают нам загадки космоса. Популяризатор и энтузиаст космонавтики Виталий Егоров предлагает отправиться в путешествие с межпланетными зондами, луноходами и марсоходами. Виталий Егоров основатель администратор и редактор сообщества "Открытый космос", человек, нашедший на поверхности Марса советский спускаемый аппарат "Марс-3".

Почему психологи и нейробиологи уподобляют влюбленность наркотической зависимости? Можем ли мы жить без мозга или хотя бы без некоторых его отделов? Как победа сборной Германии по футболу влияет на удовлетворенность жизнью, далеко ли современной науке до создания киборгов, совмещающих в своем теле живые органы с роботизированными имплантатами? Как работают нейроны, можно ли изменить при помощи нейростимуляции

какие-то черты нашего характера и стоит ли это делать? Книга Аси Казанцевой - это настоящий путеводитель по увлекательной и невероятной истории нашего мозга, наполненный фантастическими опытами, неожиданными открытиями и поразительными фактами.

Начиная с первой публикации книги Ч. Дарвина "Происхождение видов путем естественного отбора" среди ученых пошла споры о "недостающем звене" - промежуточной форме между обезьяной и человеком. Эти споры не утихают до сих пор. Ведущий российский антрополог и блестящий лектор Станислав Дробышевский показывает, что искать "недостающее звено" звено не стоит потому, что оно уже было найдено, и даже не одно. Проследив историю возникновения человека, автор показывает, по каким законам развивалась жизнь на земле, что влияло на те или иные эволюционные выборы и, в конечном итоге, объясняет, почему мы сами и мир вокруг нас именно такие, как есть. Как зародилась нервная система и зрение, как возник скелет и мозг, как появились уши, ноги и шерсть, как развились легкие и отпал хвост. Что в нас "обезьяньего" и что отличает нас от обезьян?

В этой книге собрано множество мастер-классов и опытов, проделанных редакцией "Популярной механики" за годы работы. Ее сотрудники могут подтвердить работоспособность пост-

роенных гаджетов и успех проведенных экспериментов. Вы сможете собрать невозможные фигуры в реальности, построить картофельную пушку, сконструировать бумажный пистолет и стеклянный орган, разжечь огненный торнадо, нарисовать на молоке и возвести мосты из макарон. И понять, что мы в состоянии строить мир вокруг себя. Ведь сам по себе он не устраивается. Это мы, люди, собираем автомобили, делаем космические корабли, возводим здания, разрабатываем компьютеры. Книга предназначена для умных родителей и их не менее умных детей.

Удивительно, но в эпоху цифровых технологий многие люди так размышляют и считают математику абстрактной и ненужной наукой. А ведь без нее невозможно существование современных авиации, страхования, железных дорог, медицины, интернета, экономики... Список можно продолжать долго, но проще будет сказать - невозможно существование современного мира, каким мы его знаем. Нелли Литвак и Андрей Райгородский исправили эту несправедливость, написав книгу о современных приложениях математики. Книгу, которая будет одинаково интересна и доступна как неподготовленному читателю (за что отвечает основной текст - легкий, интересный и понятный), так и продвинутому (благодаря развернутым объяснениям в каждой главе).

В самых больших масштабах Вселенная напоминает паутину или пчелиные соты. Нити этой структуры (они же волокна, стены и филаменты) состоят из сверхскоплений галактик массой в тысячи триллионов солнц. Разделяющие их пустоты (войды), напротив, содержат крайне мало звездных систем или лишены их вовсе. Размеры этих громадных космических пустот разнятся: от 30 миллионов до 500 миллионов световых лет.

Тридцать лет назад Ричард Талли и Джеймс Фишер открыли замечательный факт. Местная группа галактик, в которую входит и Млечный Путь, находится на самом краю войда и назвала его Местным войдом. Но определить форму и размер этого царства пустоты оказалось не так-то просто. Дело в том, что войд скрыт от глаз земных наблюдателей центром Галак-

Карта бездны

тики с его скоплением звезд и газа, а также ярко светящейся во всех диапазонах черной дырой.

Однако беззвездную пропасть можно изучать косвенным образом. Дело в том, что на движение отдельных галактик влияет гравитация огромных нитей, составляющих стенки войдов. Поэтому, отслеживая перемещение звездных систем, можно восстановить рисунок "космической паутины". Именно так было открыто само существование Местного войда. Но до недавнего времени ученым не хватало данных, чтобы нанести на карту его контуры.

В новом исследовании команда Талли использовала данные о движении 18 тысяч галактик, собранные в рамках проекта Cosmicflows-3. Это

позволило им создать трехмерную карту распределения материи в Местном войде и его окрестностях.

Крупнейшими волокнами, ограничивающими эту "дыру", оказались нить Персея-Рыб и нить Наугольника-Павлина-Индееца. Такие названия даны им в честь созвездий, через которые проходит наблюдаемое с Земли части этих громадных структур. Найдены также "проходы" из Местного войда к огромным войдам Геркулеса и Скульптора. Кроме того, на новую карту нанесены несколько тонких нитей, протянувшихся через Местный войд. Одна из них соединяет скопления галактик Девы и Персея.

По расчетам экспертов, наличие рядом стены войда придает галактикам Местной группы дополнительную скорость в 200-250 километров в секунду.

Эртограл Джавид-100

22 октября 2019 года при совместной организационной поддержке Института литературы имени Низами Гянджеви и Дома-музея Гусейна Джавида состоится республиканская научная конференция, посвященная 100-летию юбилею Эртограла Джавида.

Желающие принять участие на конференции с научным докладом должны послать полный текст доклада до 15 сентября текущего года по электронному адресу huseinjavid@gmail.com.

Требования, предъявляемые к оформлению докладов:

- формат листа - А4, редактор Word;
- название доклада - шрифт Times New Roman, 14 Pt, жирный, выравнивание по центру;
- имя, фамилия автора, ученая степень (если есть), название учреждения, в котором работает (учится), электронный адрес - шрифт Times New Roman, 12 Pt, normal, выравнивание по центру;
- объем - не более 5-ти страниц;
- шрифт - Times New Roman 12; междустрочный интервал - 1,5;
- ссылки - автоматические, внизу страницы (шрифт - Times New Roman 10);
- резюме на английском языке - в конце доклада, 2-4 предложения.

После конференции планируется издание сборника докладов.

Адрес: Баку, ул. Истиглалит, 26, тел.: (+994 12) 492 06 57.

День открытых дверей

21 июля исполнилось 50 лет со дня высадки человека на Луну. В связи с этим знаменательным днем, ставшим "великим скачком для всего человечества", при организационной поддержке Международного астрономического союза и в рамках проекта "У нас общая Луна" в 120-ти странах мира были проведены различные мероприятия.

Присоединившись к циклу мероприятий, Шамахинская астрофизическая обсерватория провела День открытых дверей. В программу Дня вошли экскурсия, знакомство с музеем и 70-ти сантиметровым телескопом, показ фильма, посвященного 50-летию высадки на Луну, семинар и наблюдение в телескоп.

Медали не только в спорте

Представители Азербайджана успешно выступили на проходившей в британском городе Бат 60-й Международной олимпиаде по математике, в которой принял участие 621 школьник из 110 стран. Ученик лицея при Минобразования Рамиль Джабиев, ученик 10-го класса этого же лицея Мурад Агазаде и ученик 11-го класса школы "Дунья" при Университете "Хазар" Анар Рзаев завоевали бронзовые медали.

Отметим, что несколькими днями ранее в венгерском Сегеде прошла 30-я Международная олимпиада по биологии среди школьников. И в этом научном соревновании ученик 11 класса Бакинского турецкого лицея Рамиль Хаммедов также удостоился бронзовой награды.

При содействии профсоюзной организации Опытно-промышленного завода Академии наук сотрудники предприятия побывали в оздоровительном центре "Ранда" Губинского района республики.

Редакционная коллегия:

Акиф Ализаде, Ибрагим Гулиев, Иса Габибейли, Тофик Нагиев, Дильгам Тагиев, Расим Алигулиев, Ахлиман Амирасланов, Гариб Мамедов, Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев, Фахраддин Гадиров, Теймур Керимли, Назим Мамедов, Наргиз Ахундова

Редактор: Зульфугар Исламоглу

Заместитель редактора: Сада Мурсалова

Ответственный секретарь: Галия Алиева

Дизайнер: Хилал Агамогланов

Ответственный за выпуск: Акиф Ибишов

Адрес: Баку, AZ 1001,

ул. Истиглалит, 30, Президиум НАНА, редакция газеты "Наука"

E-mail: elm_quezeti@science.az

Газета набирается в редакции и печатается в издательстве "Азербайджан".

Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Подписано к печати:

25.07.2019 года

Заявка: 2477

Тираж: 500

Жизнь академика Капицы круто изменил статус “невыездного”. Однако его судьба с точки зрения истории - лишь часть глобального процесса, который набирал обороты почти все время существования СССР. В условиях нехватки квалифицированных технических специалистов власти сначала пытались привлечь их деньгами и обещаниями сладкой жизни в стране всеобщей свободы и равенства. Когда же эти попытки провалились, перешли к силовым методам. Причем заложниками социалистического труда в научной сфере становились не только бывшие российские подданные и советские граждане, но и иностранцы.

Никто никогда не сможет точно установить, сколько ученых и технических специалистов потеряла Россия после революции. В картотеке Татьяны Ульянкиной, главной научной сотрудницы сектора социологии науки в Институте истории естествознания и техники, более 20 лет изучающей российское научное зарубежье, числится 1612 человек. Это те, кто покинул страну к 1931 году и кого при этом можно назвать по именам, - заметные исследователи и преподаватели высшей школы. А ведь кроме эмигрантов были еще те, кто умерли от голода или эпидемий, были убиты или свели счеты с жизнью в смутное время. Например, из 75 ученых, инженеров и испытателей, работавших вместе с авиаконструктором Игорем Сикорским во время Первой мировой войны, 25 погибли в период с 1917 по 1924 год, 32 эмигрировали, а восемь из тех, что остались в России, позже подверглись репрессиям.

1920-е годы все научные и

Наука под замком

производственные отрасли новорожденного Советского Союза встретили фактически обескровленными. В августе 1923-го глава ОГПУ и одновременно нарком путей сообщения Феликс Дзержинский писал в ЦК: “Из своего опыта на транспорте должен сказать, что спецы, оставшиеся у нас, самые худшие, без инициативы, без характера. Тянут лямку, чтобы жить. Самые лучшие и подвижные у нас спецы - это полученные нами (и почему-то не расстрелянные) от Колчака, Деникина и Врангеля”. В этом же письме Дзержинский предлагает и решение проблемы. Во-первых, привлечь в страну молодых зарубежных специалистов, в частности немецких, очарованных идеей строительства коммунизма. Во-вторых, бывшим российским подданным, бежавшим после революции, дать амнистию - только с тем, чтобы по возвращении в страну они года 2-3 поработали там, где им скажут. ЦК предложение одобрил, и процесс пошел.

По данным американского экономиста Энтони Саттона, автора трехтомника “Западные технологии и развитие советской экономики с 1930 по 1945 год”, на работах по механизации добычи угля на Донбассе в 1931-м были задействованы примерно 2000 иностранцев, в основном немцы. В 1933-м 500 немецких специалистов числились среди работников Краматорского металлургического завода. Практически ни один проект советской индустриализации в 1920-1930-х не обошелся без участия граждан Германии. Правда, поскольку ехали немцы или за идеями, или от плохой

жизни (Германия после Первой мировой тоже была не самой процветающей страной Европы), то и относились к ним так же, как к советским работникам. Они и зарплату получали вполне социалистическую: на том же Краматорском заводе - около 150 рублей в месяц. Но были на великой стройке и специалисты другого порядка, которых привлекли совершенно капиталистически - деньгами. Так, в 1930 году в цветной металлургии СССР работали около 200 американских инженеров. А гражданин США Джон Литтлейдж даже занимал должность замдиректора Всесоюзного объединения “Цветметзолото”. Американцы были трудоустроены совсем по другим контрактам и могли получать до \$1000 в месяц.

Несмотря на жесткость времени, о котором мы повествуем оно, как и всякое время и поколение человечества рождает и свои курьезы, а иногда и анекдоты. Причем самые долгоживущие анекдоты - истории из жизни реальных людей. Такая история, немного со зловещим оттенком, была в жизни академика Петра Леонидовича Капицы, дважды Героя Социалистического Труда, лауреата Нобелевской премии по физике за открытие явления сверхтекучести гелия. А было это в 1946 году.

На ответственном совещании, которое проводил всесильный нарком НКВД, главный куратор советской атомной программы Лаврентий Берия, обсуждался проект по организации сложнейшего производства разделения изотопов урана. Работа была выполнена успешно, но

для создания промышленной технологии и организации масштабного производства основного элемента сверхмощного оружия, необходимо было провести еще некоторые дополнительные эксперименты и лабораторные испытания. Берия, взбешенный тем, что не может в ярких красках доложить Сталину об успешном завершении нового этапа в работе по атомному проекту, присущей ему форме, прерывал докладчиков. Не стеснясь в выражениях Берия обрушил на ученых поток ругательств. Ученые же, будучи интеллигентными людьми, стыдливо краснели, прятали глаза. И тогда со своего места поднялся академик Петр Капица и стал “костерить” высокопоставленного матерщинника в совершенно таких же неприличных выражениях, что краснели уже все присутствующие на заседании. В заключении своей “яркой” речи Капица посоветовал наркому: “Когда разговариваешь с физиками, мать твою перемать, ты должен сто-

ять по стойке “смирно”!”. Налитый кровью Берия не смог вымолвить ни единого слова. На этом совещании было завершено. На следующий день приказом Сталина академик Петр Леонидович Капица был снят с должности директора основанного им же Института физических проблем Академии Наук СССР.

Вплоть до смерти Сталина в 1953 году, и послешного ареста и расстрела Берии академик практически находился под домашним арестом. Но ученый не был сломлен, он уединился на своей даче в Подмоскowie на Николиной горе, где устроил домашнюю лабораторию и продолжал интенсивную научную работу. Сам Петр Леонидович в шутку называл свою лабораторию “Избой физических проблем”, а себя “академиком-надомником”.

Лишь в 1955 году Петр Капица был восстановлен в должности директора института, который возглавлял вплоть до своей смерти 8 апреля 1984 года.

Бесценный источник

Нахичевань - древнейший край не только Востока, но, пожалуй, всего земного шара. Об этом богатом уголке мира написано и издано немало научных трудов - исторических очерков, монографий, статей. В одной из статей газеты “Кавказ” за 1872 год, к примеру, указывается, что основа города заложена в 1539 году до нашей эры. На территории края были выявлены орудия производства, образцы материальной культуры, залежавшиеся даже в глубине со времен неолита.

Очередным подтверждением этого стала презентация монографии - двухтомника “География Нахичеванской Автономной Республики”, которая состоялась в Международном пресс-центре.

Отметим, что книга - это совместный труд ученых Института географии и Нахичеванского регионального отделения академии. Она издана при поддержке Верховного Меджлиса НАР, и по мнению экспертов, ученые отнеслись к своей работе с высокой ответственностью - неоднократно бывали в научных командировках в, во время которых собирали богатейший материал о последних изменениях и успешном развитии региона.

Главным редактором двухтомника стал директор академического Института географии академик Рамиз Мамедов, научные редактора - руководитель Нахичеванского отделения НАНА академик Исмаил Гаджиев и ныне покойный членкор академии Эльбрус Ализаде. Впечатляет и состав редколлегии монографии - академики Т.Талыбов, члены-корреспонденты С.Магеррамов и Т.Кенгерли, доктора географических

наук Г.Халилов и Р.Гашкай, доктора философии по географии М.Гасанов, Н.Бабабейли, С.Тарихазер, И.Кучинская.

Теперь о структуре издания. В первом томе (“Физическая география”) собраны обширные сведения о богатом природном потенциале и запасы полезных ископаемых, все результаты последних научных исследований в различных сферах физической географии НАР. По словам Магеррама Гасанова, выступившего на презентации книги с основным докладом, в этом фундаментальном произведении очень подробно объяснены орография региона, геологическое строение, геоморфология, климатические условия, внутреннее воды, растительный и животный мир, ландшафт, влияние глобального изменения климата на здоровье населения, а также выделены единицы физико-географической районизации.

Второй том (“География НАР”) издан под научной редакцией доктора географических наук Закира Эминова и доктора философии по географии Низами Эйюбова. Монография состоит из десяти глав, в ней опубликованы ре-

зультаты самых последних научных исследований по экономике, политике, социальной сфер региона, богатого уникальными климатическими условиями и демографическим потенциалом. Кроме того, вторая часть двухтомника посвящена анализу политической и экономической географии, природных ресурсов, топонимики, демографическому развитию, распределению населения и трудовых ресурсов, развитию сельскохозяйственного производства, городской инфраструктуре, административным единицам региона и т.д.

Как отметил в своем выступлении вице-президент НАНА академик Иса Габиббейли, двухтомник “География Нахичеванской Автономной Республики” - это бесценный источник информации для широкого круга специалистов - от ученых до сотрудников государственных учреждений, от преподавателей школ и высших учебных заведений - до бакалавров и магистрантов.

Широкомасштабные исследования проведены также в области средневековой, новой и новейшей истории Нахичевани, по результатам их написан целый ряд статей и монографий, защищены кандидатские и докторские диссертации. Вся систематическая и последовательная работа по повышению уровня науки и научных исследований в Автономной Республике принесла свои плоды, создана обширная научная база по различным проблемам истории, с целью обобщения и система-

тизации полученных результатов, их сохранения, обнародования и пропаганды архивирования был создан Центр нахичевановедения. Перед центром поставлены задачи координации научных исследований, налаживания сотрудничества с различными национальными и международными организациями. А это - Международная тюркская академия Казахстана, университеты Стамбула, Битлис-Эрана, Эрзурума, Сакарье, Тебризский университет, Национальная библиотека Тебриза, Крымская астрофизическая обсерватория, ряд российских, американских и французских университетов. Кроме того, была создана исследовательская группа, обеспечивающая проведение работ по реставрации Мавзолейного комплекса “Гарабаглар”, а книга с одноименным названием уже появилась в свет в прошлом году на азербайджанском, английском и русском языках.

Особой премии - золотой медали Парижской книжной выставки и диплома V Международной Московской образовательной выставки была удостоена книга “Геохимия естественной воды и особенности распространения в Нахичеванской Автономной Республике”, написанная при соавторстве члена-корреспондента Национальной академии наук Азербайджана Аладдина Аббасова и докторов философии по химии Физзы Мамедовой и Фарах Гейдаровой.

На заседании Президиума Национальной академии наук Азербайджана, прошедшем в Учебно-терапевтической клинике Медицинского университета, были обсуждены новые методы исследования онкологических и нейродегенеративных заболеваний. Учитывая актуальность поднятого вопроса, а также то, что совсем недавно между академиями наук Азербайджана и России было подписано соглашение о сотрудничестве, редакция посчитала уместным предоставить вниманию читателя интервью академика Михаила Давыдова о том, чем больна российская онкология, данное им журналисту Елене Кудрявцевой.

XX Российский онкологический конгресс в Москве констатировал: каждые 5 лет объем знаний об онкологических болезнях и технологиях их лечения удваивается, что напрямую связано с небывалыми денежными вливаниями в борьбу с раком в мире. Как бы то ни было, на перспективы этой борьбы медицина сегодня смотрит явно оптимистичнее: препараты и технологии, позволяющие продлевать жизнь в случаях, которые еще вчера считались безнадежными, уже реальность.

Увы, Россия пока в стороне от этих прорывов. Что нужно для исправления ситуации? На одну из самых больных для медицины тем дал интервью главный внештатный онколог минздрава РФ, директор Российского онкологического научного центра им. Блохина академик Михаил Давыдов.

- Михаил Иванович, по статистике, смертность от онкологических заболеваний в России растет и скоро превысит смертность от сердечно-сосудистых заболеваний. С чем вы это связываете?

- С отсутствием понимания, что такое онкология. К ней относятся как к одной из областей медицины, таких как кардиология или пульмонология. Но это в корне не так. Онкология - гигантская многопрофильная дисциплина, которая имеет особый алгоритм организации, мониторинга и проведения скрининга - активного поиска доклинических форм рака.

- Системный подход - это специальная государственная программа?

- Знаете, когда сегодня на уровне Всемирной организации здравоохранения собираются представители минздравов разных стран, то они в основном обсуждают проблемы реализации национальных противораковых программ в этих государствах. Россия в таких обсуждениях активно участвует, и это притом что у нее самой такой программы нет.

- Что же включают в себя такие программы?

- Это как раз комплексный подход, который определяет, чего государство хочет и как этого достичь. В рамках программы должно осуществляться материально-техническое обеспечение, прорабатываться диагностика и лечение. Реализация программы должна обеспечивать эффективную кадровую политику, подготовку специалистов, создание системы профилактической медицины, внедрение в практику молекулярно-генетических исследований, создание работающих во всех цивилизованных странах регистров пациентов, куда заносятся все случаи рака и оценивается эффективность лечения. Такая программа требует солидного финансирования, без которого ничего из перечисленного существовать не может. Я думаю, что именно по этой причине она у нас до сих пор и не принята.

- А у нас вообще существо-

вали подобные программы когда-либо?

- Нет, никогда. В советские времена была другая модель управления: при Министерстве здравоохранения работал департамент онкологической помощи, который оценивал ситуацию во всех республиках на территории Советского Союза. Существовала жесткая вертикаль управления и отбора кадров. Сегодня происходит обратный процесс: центры управления смещаются в регионы и поэтому каждый регион решает задачи по-своему и финансирует их выполнение сам. Представьте, что будет, если мы повесим ответственность за боеспособность воинских час-

расли переносится в рамки ОМС: получается, что частные компании финансируют государственные учреждения. Это извращенная ситуация: по сути, никто не может понять, что это такое. К тому же, в каждом регионе существует свой тариф, по которому фонд ОМС оплачивает работу клиники через страховые компании. На самом деле реально страховые компании никого не страхуют, они просто оплачивают некоторую стоимость медицинских услуг. То есть, получают деньги, вообще ни за что не отвечая, а только штрафуют больницы за малейшую неточность в оформлении истории болезни.

“Все борются не за больного, а за деньги”

Главный онколог РФ ставит диагноз российской онкологии

тей на регионы. Министерство здравоохранения, которое, по сути, тоже решает вопросы безопасности страны, должно быть устроено так же, как Министерство обороны. Представьте, что сегодня кадры в онкологической службе определяет губернатор. Во многих областях руководители областных учреждений не онкологи, а терапевты, фтизиатры, патологоанатомы... Они назначаются по принципу доверия. В итоге основной бич нашей системы - тотальный непрофессионализм в управлении. А как следствие - потрясающе разный уровень здравоохранения в каждой губернии!

- Какие, на ваш взгляд, регионы более или менее успешны в вашей области медицины?

- Например, довольно успешен Краснодарский край, который выделяет достаточно средств и ведет толковую кадровую политику. Неплохая ситуация в Чувашии, Екатеринбурге, Иркутске. А есть совершенно запущенные регионы, скажем, Якутия. Есть ряд других неблагоприятных регионов. То есть сегодня здравоохранение в стране кардинально отличается по регионам. По сути, это привело к тому, что люди теперь делятся на категории первого, второго, третьего и прочего сорта - в зависимости от того, где они живут. Качество медицинской помощи, доступность, стоимость - все разное.

- Насколько велик разброс в финансовом отношении? Есть данные о том, сколько тратят денег на пациента в разных регионах?

- Это сложно понять, потому что сегодня финансирование от-

- А сколько в принципе сегодня заложено средств на одного онкобольного в системе ОМС?

- Это тоже по-разному, но в целом недостаточно. Иногда на больного приходит 100 тысяч рублей, а мы тратим 1,5 млн. Понимаем, мы сами придумываем, откуда эти средства извлекать, это становится нашей головной болью. Ведь мы не можем финансировать лечение больного из разных источников, это нарушение. Но мы понимаем: иначе у человека будет рецидив, осложнения. В целом проблема медицины формулируется так: все борются не за больного, а за деньги.

- В чем конкретно это выражается?

- Сегодня лечить онкологических больных у нас имеет право любая многопрофильная клиника. В регионах это обыкновенные больницы, которые берутся за онкологических больных, потому что за них платят хорошие деньги. Если бы денег не платили, они бы их не лечили. А потому мы в федеральном центре по кругу оперируем рецидивы. Здесь ничего не меняется и кардинально меняться не будет, потому что нет попыток навести в этом вопросе порядок.

- А что здесь можно сделать с точки зрения законодательства?

- Нужно запретить лечить онкологических больных в тех учреждениях, которые не могут этого делать. То есть там, где нет возможности провести больным комплексное и комбинированное лечение.

- Поток рецидивов связан с реформированием здравоохра-

нения или он возник еще раньше?

- Он напрямую связан с реформой, вернее, с тем моментом, когда стал реализовываться лозунг “деньги идут за больным”. С тех пор стали бороться за деньги, а не за больного.

- Но на бумаге все выглядит логично, ведь именно такие схемы существуют во многих западных странах.

- Не надо путать разные системы здравоохранения. У нас в стране существует государственная модель - самая прогрессивная, кстати, в мире. Скандинавские страны уже давно отстаивают именно эту позицию. А при государственной модели здравоохранения не может быть страховой медицины - это нонсенс!

- Если говорить о недостатке финансирования отрасли в общем, можно прикинуть примерно, сколько не хватает?

- Я могу сказать по нашему центру: не хватает порядка 2/3

финансирования. Скажем, в области лекарственного обеспечения мы, наверное, уступаем городским больницам Москвы, потому что они лучше финансируются и у них более ритмично выстроены планы закупок лекарств. А у нас колоссальный дефицит современных противоопухолевых препаратов, которые мы никак не можем получить в полном объеме. А ведь федеральный центр должен отрабатывать новые технологии, вводить эти самые новые препараты в практику лечения и т.д. Как это все можно совмещать - не понятно.

- Как вы оцениваете обеспеченность россиян новейшими препаратами?

- По некоторым видам современных лекарств эта цифра не превосходит 2-5 процентов. Речь идет о так называемых таргетных препаратах. Это самое передовое лечение, при котором очень точно поражаются клетки опухоли и практически не страдают окружающие ткани и органы.

- Насколько реальны разговоры об импортозамещении в онкологических препаратах?

- В онкологии это нереально. Вернее так: вполне реально с точки зрения реализации лозунга, но никак не реально с точки зрения качества. Потому что отечественная фармацевтическая промышленность только набирает обороты, и пока она построена не по принципу решения государственных задач, а по принципу коммерческого проекта.

- Что это значит?

- Коммерческое предприятие в первую очередь должно получить прибыль. Поэтому оно покупает за рубежом дешевое сырье с обязательствами дополнительной очистки, про которые, конечно, тут же забывает, так как нужно минимизировать затраты на весь цикл производства препарата. В итоге получают как будто ту же самую молекулу, но качество ее уступает, возникает масса токсических эффектов.

- На следующий год расходы из федерального бюджета на здравоохранение уменьшатся до 377,3 млрд. рублей...

- Да, нас ждут трудные времена. Мы не можем получить деньги на дооборудование детского института. Корпуса построены, а работу института запустить не можем.

- Насколько отличается статистика по онкологической заболеваемости у нас и на Западе?

- В развитых странах заболеваемость онкологией выше. В частности, в США она в 2 раза выше, чем в России. А смертность при этом ровно в 2 раза ниже.

- Как это?

- Там большее количество случаев выявляют на ранних стадиях, рано начинают адекватную терапию, лечат современными препаратами, которые подаются именно в том объеме, в котором нужно.

- В США и Японии большой прогресс в снижении смертности произошел после введения скрининговых программ, когда определенные группы населения поголовно проверяли на онкологию. Есть у нас что-то подобное?

- Есть отдельные примеры республиканских скрининговых программ. Был хороший проект в Татарстане по раку молочной железы - там выявили большое количество ранних форм, что очень важно, так как именно они хорошо поддаются лечению. Но это разовая акция. В других регионах нет и этого. Хотя должны быть утвержденные государственные программы скрининга.

- Как это должно выглядеть по сути? В рамках диспансеризации?

- В том-то и дело, что нет. Диспансеризация занимается общей патологией - это ловля рыбы в крупную сетку, а программа скрининга - ловля в мелкую. А нам нужна именно “мелкая рыба” - доклинические формы онкологии, которые полностью излечиваются.

- Как это можно организовать в рамках модели страховой медицины?

- Никак, программы скрининга финансируются государством. Оно заинтересовано в том, чтобы население было здоровым. На Западе человек получает определенный сертификат, и он обязан пройти эти исследования. Если он не выполнил это требование, то страховая компания не будет платить ему денег за лечение. Американцы именно так почти в 2 раза уменьшили заболеваемость раком желудка - они выявляли предраковые заболевания и лечили их.

- Врачи-онкологи все чаще призывают перестать декларировать, что в РФ лечат пациентов по евростандартам...

- Стандарты приняты Минздравом, но они не выполняются. В регионах нет средств, нет кадров и т.д. Россия в этом смысле очень сложная страна для наведения порядка.

- По вашим прогнозам, что нас ожидает в следующие 10 лет? Будет ли расти уровень смертности от онкологии?

- Не думаю, что будет рост, но и большого понижения тоже не будет, потому что реально сегодня мало что делается для того, чтобы снизить онкологическую заболеваемость и смертность. Так что в целом общая картина еще долго меняться не будет.

Образование

Приоритеты Евросоюза

Один из наиболее успешно продвигающихся при поддержке Евросоюза проектов в Азербайджане касается реформирования системы образования, считает советник-посланник и заведомо по сотрудничеству представительства ЕС в Азербайджане Симона Гатти, отметившая успешную работу по восстановлению в стране профессионального обучения.

«К сожалению, в Азербайджане учебные заведения по освоению различных профессий пока не очень популярны, считаются не престижными, второсортными по сравнению с вузами. А вот в ЕС обучение в таких школах ценится не менее высоко, чем высшее образование. Современная система школ профессионального образования играет очень важную роль в модернизации азербайджанского общества и государства, - подчеркнула Гатти.

Как пояснил еврочиновник, целью проекта ЕС является повышение уровня системы образования до европейских стандартов. И в этом направлении представительство ЕС работает с Министерством образования страны с 2016 года.

В школах будут собирать роботов

В 2019-2020 годах в более чем 50 школах страны будут созданы курсы робототехники, сказал заведомо программ развития образования Министерства Эмин Амруллаев. По его словам, эти курсы охватят более 5000 человек.

Амруллаев сказал также, что в настоящее время сотрудники Института образования работают над учебной программой курсов: «Ведутся подготовительные работы для STEAM (наука, технологии, инженерия, искусство, математика). STEAM основан на интегрированном изучении различных дисциплин и побуждает учащихся участвовать в интересных проектах, повышает их мотивацию, развивает такие навыки, как работа в группе и сотрудничество, критическое мышление и другие. В связи с подготовкой в марте при поддержке Министерства образования 50 учителей были отправлены в Израиль для четырехнедельного обучения».

От главного редактора

Кто-нибудь любит льстецов? Даже если и любит, признается ли он, что лицемерие подчиненных ему приятно, хотя и не перебьет льстеца, речь которого, подобно журчанию прохладного ручейка в летний зной, охлаждает сердце, подтверждая убежденность в собственной исключительности?

С лестью мы сталкиваемся ежедневно, и она помимо тех, кому предназначена, слышна нам посредством телевидения, газетных статей, изоциренных тостов, коими изобилуют наши застолья. Феномен лесты, с которой ассоциируется лицемерие, двуличие и ложь, меня интересовал всегда, вызывая двойное чувство.

Ведь что получается: если кому-то льстят, чтобы сделать приятное, а объект податлив, то в конечном счете именно тот, кому она предназначена, в глазах окружающих выглядит далеко не в лучшем свете. И напротив - унижающий себя льстец оказывается в более благоприятном положении, добываясь таким образом необходимых для себя благ. Как же иначе, ведь сказать что-то угодное намного легче, чем критиковать, а умение льстить порой считается даже неким коммуникационным инструментом, необходимым для успешной карьеры, «золотым ключиком», открывающим запертые двери, ведущие к благополучию. И если лесть всегда требовала изощренности и тонкого подхода, то в наше время проходит и грубое, неприкрытое раболепие и подхалимаж, вызывающие у окружающих чувство брезгливости и стыда и, к сожалению, круг таких «окружающих» с каждым днем становится все шире.

Лесть усыпляет сознание людей, принося кому-то выгоду и развращая общество, в первую очередь - молодежь. Психологи утверждают, что прежде всего события детства и юношества формируют характер человека, что имеет бессознательные и иррациональные истоки. Коллективный же характер целого сообщества зрелых и самостоятельных людей формируется осознанно, под влиянием окружающих явлений. Основа характера любого человека прежде всего ответственность за свой духовный мир и судьбу общества, частью которого он является. Характер - это образ, и то, что лесть - одна из отрицательных его черт, проблема, которую надо решать, в том числе и силами СМИ. Этой статьёй и мы попытаемся внести свой посильный вклад в дело искоренения этого зла, которое хотя и не отнесено к семи смертным грехам человеческого рода, но не менее опасно.

Порок этот, многократно высмеянный сатирой, продолжает иметь место в нашей жизни, и хотя во все времена главным риском для льстеца была и есть негативная оценка общества, в действительности лесть ассоциируется большинством самого этого общества как некая доблесть, умение выжить, обеспечить собственное благополучие. Сколько кардинальных изменений произошло в нашем обществе только за последние три десятка лет! Изменилось все, начиная с алфавита, флага, гимна, вплоть до официального названия страны. Изменились ценностные ориентации, взаимоотношения личности с обществом, изменились и сами люди. А она, лесть, осталась той же, делая дурака умным, негодяя -

праведником, жулика - бесребренником. Причем в современных условиях она принимает все более крутые обороты, так как телевидение, радио и многие печатные издания делают достоянием миллионов то, что на Востоке хотя и было всегда, но оставалось в узком кругу, не развращало массово.

На нашей памяти есть и вовсе уникальные случаи, когда любовь к лесты и похвалам вырисовывала карикатурный образ руководителя огромного государства. Я имею в виду «дорогого» Леонида Ильича, несомненно,

Коммуникационный инструмент

Лесть никогда не исходит от великих душ...

испытывавшего комплекс неполноценности, нехватки качеств и знаний, необходимых для лидера сверхдержавы. Подменив столь необходимое для руководителя такого ранга самообразование мишуурой внешних почестей, он постепенно сам стал верить в собственное величие, не забывая регулярно подтверждать свои «выдающиеся» заслуги орденами, медалями, премиями и воинскими званиями. Со временем попавший в зависимость от наград, он словно наркоман стал сужать периодичку их присуждения. В результате собрал такой богатый урожай Звезд Героя, что по их числу обошел даже маршалов Победы, заодно присвоив себе даже орден «Победа», которого были удостоены даже не все командующие фронтами.

Такая разновидность материализованной лесты в собственный адрес под бурные и продолжительные аплодисменты соратников извратила целое поколение советских граждан. Так, под аплодисменты, переходящие в овацию, на фоне всеобщего застоя (хлопали ведь стоя) была похоронена идея построения нового общества в отдельно взятой стране. И не могла быть похоронена, потому что под шумок аплодисментов одному из льстецов, Горбачеву, удалось пробраться на политический ОЛИМП и исполнить заказ новых объектов собственной лесты, адресованной за океан. Как видим, далеко не безобидное это занятие, лесть, постепенно сделавшее свое дело даже в кремлевских масштабах, изменив соотношения сил в целом мире.

Прошло уже 37 лет со дня смерти генсека, ушло в прошлое его время, но лесть и низкопоклонство продолжают жить и давать урожайные всходы для тех, кто хорошо усвоил эти уроки. Лесть, адресованная конкретно кому-то одному, работает против всех, уничтожая условия

достижения создающего и достойного образа жизни. Как говорил английский философ Френсис Бекон: «Лесть - это стиль рабов». И если на каком-то жизненном этапе благодаря ей можно купить социальное положение и финансовое благополучие, в конечном итоге душевного равновесия и истинного благополучия она принести не может, ведь лесть, по утверждению Бальзака, «никогда не исходит от великих душ, она - удел мелких душонок, умеющих становиться еще мельче, чтобы войти в жизненную сферу важной пер-

соны, к которой они тяготеют». Таким образом, лесть не может быть приятной окружающим, но в подавляющем большинстве случаев она как некий механизм открывает дорогу к материальным и карьерным возможностям, будучи предназначена тем, у кого в руках рычаг шлагбаума на этой дороге.

Что может противостоять лесты, как не скромность - качество, первоначально необходимое каждому руководителю? Если он действительно профессионально руководит вверенным ему делом, заботится о его качестве, именно он в первую очередь должен сознавать, что лучшего способа усыпить его бдительность, чем лесть, трудно придумать. И наоборот, частое подчеркивание заслуг лишь уводит от решения проблем. На самом деле нет лучшего способа усыпить бдительность такого начальника, чем лесть, которую в устах подчиненного не всегда возможно отличить от проявления действительного уважения.

При этом наивно полагать, что такие руководители, пусть даже подсознательно, не чувствуют истинного отношения к ним окружающих, не отличают добрый взгляд от критического. Вообще, хвалить босса, даже заслуживающего похвалы, прежде чем о чем-то попросить его, - не что иное, как та же лесть. Вот только каждый ли руководитель является психологом, способным понять суть такого обращения к собственной персоне? Действительно, нужно ли самодостаточному человеку подтверждение его заслуг таким недостойным методом оценки его качеств и деятельности сколькими людьми, готовыми в любую удобную минуту изменить выбранному объекту в угоду конъюнктуре и собственной выгоде?

Лесть как проявление чувств неистинных, направленных на личную выгоду, всегда заканчивается предательством. Примером

служит наша новейшая история, когда на стыке 80-90-х годов калейдоскопом сменяющиеся руководители республики на глазах у всех льстиво превозносились, а затем гневно осуждались одними и теми же людьми. Масштабные личности, поглощенные работой, всегда отмахиваются от лесты как от надоедливой мухи, они глухи к лицемерию и, напротив, всегда прислушиваются к критике, что и делает возможным их личностный рост, и возвышение над повседневностью. Талантливым людям совершенно не свойственно выслушивать похвалу и одобрение, питающие больное самолюбие, и лишь удовлетворенность собственной деятельностью может принести им душевное равновесие. Конечно, и таким людям приятно слышать о себе что-то хорошее, и нет ничего предосудительного в том, чтобы давать им достойную оценку, но граница между комплиментом и лестью очень зыбкая, и только люди, тонко чувствующие, где искренняя похвала, а где лицемерие, могут исключить лесть из своей достойной жизни.

«Кавказа гордые сыны», писал Маркс, имея в виду и наших с вами предков. Куда подевалась гордость некогда гордого народа, на каком повороте истории потеряна? Обратите внимание, какие новые пословицы придуманы, чтобы оправдать моральное падение: «Ради достижения цели назови армянина дядей», а поговорка «Взрослый с взрослыми, маленький с детьми» давно утратила изначальный смысл. Сегодня все стараются вести себя как мальчики на побегушках с теми, кто независимо от возраста и ума выше по должности или капиталу, и наоборот.

Невольно вспоминается известный эпизод из фильма «Тени исчезают в полдень». Помните, когда отец усадил Серафиму на стол и велел всем кредиторам целовать ей туфлю, а слуге - записывать уклонившихся? Один из купцов, поцеловав обувь, назвал свое имя и сказал, обращаясь к слуге: «Запиши, второй раз»...

Так и некоторые наши современники, получив должность как кредит, считают своим долгом прикладываться еще и еще раз. Одни - чтобы получить должность, другие - чтобы не потерять ее, третьи - просто так, порыва ради. Видимо, мы так и не дождемся, когда объект лесты публично прервет льстеца. Иначе как можно сделать жизнь достойной? А пока продолжается парад лесты и красноречия, лобызания определенных частей тела субъектов лесты, что не так уж легко, как кажется на первый взгляд...

Зульфугар Исламоглу

II Международный симпозиум "Исламская цивилизация на Кавказе" был организован Азербайджанским институтом теологии, Центром исследований исламской истории, искусства и культуры (Турция) и также Институтом востоковедения имени академика Зии Буньядова Национальной академии наук Азербайджана. Форум, в котором приняли участие более 200 делегатов из 12 стран, стартовал с открытия в отеле Park Inn фотовыставки о религиозно-исторических памятниках Азербайджана.

В течение двухдневного симпозиума выступили ученые, исследователи и эксперты в сфере исламской цивилизации из Турции, Ирана, России, Грузии, Украины, Казахстана, Узбекистана, Молдовы, США, Германии, Австралии, Египта, Саудовской Аравии.

Открывший симпозиум вступительной речью ректор института теологии Джейхун Мамедов рассказал о важной роли Ислама в жизни народов Кавказа, вкладе кавказских ученых в исламскую цивилизацию. Он также отметил, что уважение и забота о религиозных ценностях, основа которых была заложена Гейдаром Алиевым - эту благородную политику, опирающуюся на пропаганду традиций межрелигиозной толерантности и мультикультурализма, - в настоящее время продолжает Президент Ильхам Алиев.

Как известно, в советский период в отечественной науке сложился противоречивый подход к исследованию социальной роли Ислама. Вплоть до распада СССР в отношении этой религии применялся двойной стандарт. Если к "зарубежному" Исламу допускались предположения относительно его позитивной роли, то отношение к "внутреннему" оставалось зачастую негативным. Значительное количество работ, написанных в советский период представителями научного атеизма, разрабатывало концепцию негативной роли Ислама в духовной жизни общества. Основными проблемами, стоявшими перед представителями теории научного атеизма, были формирование массового атеистического мировоззрения как важнейшей задачи воспитания трудящихся и обоснование антинаучной сущности Ислама. Фактически он был выведен из официальной культурной жизни, превратившись в пережиток прошлого, в орудие рабства женщин.

С развалом СССР на постсоветском пространстве стали появляться работы ученых, которые были ценны тем, что в них содержались интересные сведения, отражающие специфику этноконфессиональной ситуации на Кавказе, а также исследовались различные субъекты современного исламского движения в регионе.

Тем не менее, по оценкам экспертов, и это было озвучено в ходе симпозиума, все еще наблюдается явный недостаток исследований непосредственно по исламу в Кавказском регионе, их некоторая однообразие. Красной нитью через выступления большинства докладчиков прошла мысль, что количество исследований, специально посвященных проблеме анализа социальных функций Ислама, незначительно, только в последние годы появились работы ученых региона, напрямую касающиеся проблем современного ислама на Кавказе и их воздействия на социально-политический процесс.

По мнению ректора, Азербайджан известен в мире как образцовая страна, пропагандирующая и поощряющая в мире идеи толерантности и мультикультурализма, в которой существуют заслуживающие высокой оценки международных экспертов государственно-религиозные отношения, за счет государственных средств построены и отремонтированы многочисленные мечети, церкви и синагоги. "А возведение и передача в распоряжение верующих мечети

ниже здесь такого мероприятия".

И это правда, ведь наша страна, как и значительная часть региона Южного Кавказа, почти с самого начала распространения Ислама в мире стала неотъемлемой частью исламского мира. В этом статусе Азербайджан вошел и в XXI век. На протяжении многих веков этот регион играет важную роль в мировой геополитике.

Как рассказал корреспонденту газеты "Наука" главный научный сотрудник Института

духовной составляющей различных людей и народов, а стали вовлекать его в мировую политику. По этой причине политические деятели как в самом Азербайджане, так и за его пределами, должны всегда учитывать этот фактор в принятии тех или иных решений. Но этого невозможно сделать, если не ознакомиться хотя бы в краткой форме с историко-философскими и культурологическими аспектами данного вопроса", - резюмировал ученый.

Чтобы принимать правильные решения в настоящем, необходимо знать прошлое хотя бы для того, чтобы не совершать тех ошибок, которые уже были допущены в ходе исторического процесса. Именно этим целям и был посвящен бакинский симпозиум по исла-

лы подчеркнул, что Азербайджанское государство, взяв на себя важную миссию, проводит последовательную работу по обеспечению солидарности мусульманских стран и пропаганде исламских ценностей в мире. Председатель комитета также выразил уверенность, что исламская религия сыграет бесценную роль в обеспечении мира и спокойствия не только в Азербайджане и на Кавказе, но и на всей планете, а симпозиум в Баку послужит именно этой цели.

В качестве примера можно привести участников симпозиума, известных ученых, сферой научных интересов которых является пропаганда исламских ценностей. Это - супружеская пара Вячеслав Полосин (Али), замдиректора Фонда поддержки исламской культуры, науки и образования Ольга Павлова (Алия), председатель правления Ассоциации психологической помощи мусульманам доктор психологических наук, доцент Московского государственного психолого-педагогического университета.

В прежней своей, доисламской жизни супруги были христианами (Ольга Сергеевна - удинка), а ее супруг, этнический русский, вообще был священником Русской православной церкви, дослужился до сана протоиерея. Переход в мусульманство объясняют просто: в новой религии они нашли ответы на все вопросы, которые волновали их. "Обладая той информацией, которой обладаю я, у меня не оставалось выбора - либо следовать Истине и принять Ислам, либо поступиться своей совестью и вечной жизнью в христианстве. Более того, я говорю не о приходе в Ислам, а о своем возвращении к истинному Единобожию", - подчеркивает он.

Кстати, примерно также объяснили свой поступок и остальные сорок пять священнослужителей РПЦ, принявших следом за ним Ислам.

Очень интересно выглядит и история доктора Ж.Миллера, самого известного проповедника христианства в Канаде, который был не только одним из самых активных миссионеров христианства, но и отличался выдающимися знаниями в области священной книги христиан. Из наук он больше всего любил математику, поэтому ему так нравилась логика и диалектика. Однажды с целью найти ошибки в Коране, и для того чтобы поднять свой авторитет среди мусульман для призыва их к христианской религии, он решил прочесть Коран, представляя его себе древней книгой, написанной четырнадцать веков тому назад. Однако когда он открыл ее, то пришел в сильное замешательство от того, что прочел. По его словам, он открыл для себя, что Коран содержит то, чего больше нет ни в одной книге мира.

Галия Алиева

Религия, дарящая свет

Ислам всегда играл важную роль в мировоззренческой составляющей народов Кавказа

Гейдар, - заявил оратор, - являющейся самой крупной мечетью Кавказа, создание Азербайджанского института теологии для подготовки профессиональных кадров в религиозной сфере и Фонда пропаганды духовных ценностей в целях усиления государственной поддержки религиозно-духовной сферы наглядно свидетельствует об этом".

Подчеркнув, что ксенофобия в период глобализации является серьезной угрозой развитию диалога между культурами и религиями, генеральный директор Центра исследования истории, искусства и культуры Ислама Халит Эрен отметил, что эта тенденция нарушения мира и стабильности на планете поддерживается радикальными террористическими силами. Для предотвращения этой угрозы важное значение имеют усиление толерантности, расширение диалога и сотрудничества. "Необходимо подчеркнуть особую роль Азербайджана в этом, - отметил эксперт. - В культуре Азербайджана, являющегося частью исламского мира, отчетливо проявляются арабские, исламские элементы. Поэтому целесообразно проведе-

философии доктор философских наук Айдын Ализаде, исламская религия, которая начала распространяться в Азербайджане сразу после арабского завоевания, всегда играла важную роль как в культурной и мировоззренческой составляющей народов, живущих на его территории, так и в политико-экономической жизни всего Южно-Кавказского региона. "Новая история независимого Азербайджана должна строиться с учетом всех исторических и культурных аспектов региона в прошлом. Особенно это касается правильной и сбалансированной политики в отношении различных исламских общин страны. Практика современности показывает, что исламский общинный фактор играет весьма существенную роль как в жизни стран традиционного распространения Ислама, так и даже во многих традиционно неисламских странах. Также из современной истории известно, что в случае пренебрежения этим фактором можно столкнуться с очень серьезными проблемами. Как известно, фактор исламской религии, к сожалению, стали в наше время использовать в ряде случаев не в каче-

мской цивилизации на Кавказе. Об этом красноречиво свидетельствует и тематика более чем 120 докладов, которые были заслушаны на 11 панельных заседаниях.

Отметим, что I Международный симпозиум "Исламская цивилизация на Кавказе" состоялся 21 год назад, в декабре 1998 года. Его участником был директор Центра исследований исламской истории, искусства и культуры профессор Халит Эрен, который поделился своими воспоминаниями об этом мероприятии, об участии в нем нашего общенационального лидера Гейдара Алиева, его речи на симпозиуме, которую турецкий ученый помнит досконально, несмотря на то, что прошло два десятилетия. "Я всегда испытывал чувство гордости от причастности к этому событию", - сказал он в интервью нашей газеты.

О ценном вкладе исламской цивилизации в историю народов Кавказа рассказал и председатель Госкомитета по работе с религиозными образованиями Мубариз Гурбанлы. Отметив рост в современном мире тенденций расизма, ксенофобии, исламофобии, Гурбан-

Новости

Сотрудничество

Академик-секретарь Отделения биологических и медицинских наук академик Ахлиман Амирасланов встретился с заведующим отделом Болонского университета Италии профессором Франческо Наджареллани и специалистом в области медицинской генетики, представителем Исламской Республики Иран доктором Сиамака Сабера.

Во время встречи обсуждались существующие между учеными трех стран связи в области онкологии, медицинской генетики и кардиологии, совместные программы и перспективы.

Академик Амирасланов подчеркнул, что расширение научного сотрудничества является требованием сегодняшнего дня, и внес предложение о создании рабочих групп по разработке совместных проектов.

Во встрече приняли участие начальник Управления международных связей аппарата Президиума Эсмירה Алирзаева, члены-корреспонденты НАНА Нуру Байрамов и Зейнал Акперов, проректор Азербайджанского медицинского университета по международным связям Орхан Исаев и специалисты Онкологической клиники Медицинского университета.

Подписано соглашение

Генеральный директор Республиканского центра сейсмологической службы член-корреспондент НАНА Гурбан Етирмишли принял участие в дискуссиях на тему “Минерально-сырьевая база Каспийского региона”, организованных в Москве Российским государственным геологоразведочным университетом.

В ходе визита Гурбан Етирмишли подписал “Соглашение о научно-техническом сотрудничестве” между Российским государственным геологоразведочным университетом и Республиканским центром”, предусматривающее расширение связей, проведение обмена опытом, совместные научные исследования на Каспии, изучение экологических рисков.

Зеленый коридор

Распоряжением Государственного таможенного комитета академическому Парку высоких технологий предоставлено право постоянного использования системы пропуска “Зеленый коридор” по экспортным операциям.

Решение принято в соответствии с пунктом 2.3. “Порядка получения права постоянного использования участниками внешней торговли системы пропуска “Зеленый коридор”, приостановки, ликвидации и восстановления этих прав”, утвержденного Указом Президента Азербайджанской Республики от 21 декабря 2018 года.

Достижения впечатляют

У научных сообществ России и Азербайджана давняя и плодотворная совместная история. Недавно для заключения новых масштабных соглашений о сотрудничестве в Баку побывала делегация лидеров российской науки. Заместитель президента Российской академии наук, директор Института законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации академик Талия Хабриева рассказала о перспективах сотрудничества российских и азербайджанских научных институтов.

- Талия Ярулловна, как бы вы оценили сотрудничество, сложившееся между научными сообществами России и Азербайджана сегодня?

- У научных сообществ России и Азербайджана огромный потенциал для развития двустороннего сотрудничества. В мае мне выпала честь в составе делегации Российской академии наук, во главе с ее президентом академиком А.М. Сергеевым, посетить с визитом Азербайджанскую Республику. Перед делегацией РАН стояла задача возобновить научные связи между Российской академией наук и Национальной академией наук Азербайджана. В недалеком прошлом в рамках единого государства. В документе отражены такие актуальные вопросы, как разработка и реализация совместных проектов по приоритетным направлениям науки и техники, обмен информацией и опытом, подготовка высокопрофессиональных кадров и организация между академиями поддерживались тесные и плодотворные связи. Нам кажется, что настало время восстанавливать узы научного братства и взаимной поддержки.

- Можете ли вы подробнее рассказать об упомянутом вами соглашении о научно-техническом сотрудничестве России и Азербайджана?

Именно поэтому нашу делегацию возглавил лидер российской науки. Столь представительной делегации из России во главе с президентом академии в Азербайджане не было 50 лет. Отправляясь в поездку, мы верили, что едем к друзьям, и сегодня я могу с уверенностью сказать, что мы не ошиблись в своих предположениях. Принятые документы, в том числе подписанное президентами РАН и НАНА новое Соглашение о научно-техническом сотрудничестве, придадут необходимый импульс укреплению взаимовыгодных научных связей совместных мероприятий. Главная цель соглашения состоит в том, что необходимо восстановить частично утраченные, частично ослабленные со времен распада Советского Союза научные связи во всех отраслях науки, представляющих интерес для сторон. Существует много совместных научных тем, которые интересны для России и Азербайджана, вопросов, которые необходимо решать сообща, включая вопросы климата, мониторинга состояния и экологии Каспия, рационального использования его ресурсов, разработки месторождений углеводородов, сохранения биоразнообразия Каспийского моря и ряд других. Я считаю, что это сотрудничество послужит на благо народов России и Азербайджана.

- Что вы можете сказать о современном состоянии науки Азербайджана?

- За короткую поездку нам удалось ознакомиться с деятельностью лишь нескольких научных центров, таких как Институт физики НАНА, Институт информационных технологий НАНА, Республиканский центр сейсмологической службы НАНА, Парк высоких технологий НАНА, Институт рукописей НАНА, ОАО “Азержкосмос”, Национальный центр онкологии и Азербайджанская дипломатическая академия. Уверена, что в будущем совместные усилия российских и азербайджанских ученых приведут к новым научным достижениям.

- 23 мая вы и профессор Айтен Мустафазаде подписали в Баку меморандум о сотрудничестве между Институтом законодательства и сравнительного правоведения при правительстве России и Институтом права и прав человека НАНА. Каковы положения этого документа, его основная цель?

- В качестве приоритетных направлений сотрудничества между двумя институтами были выделены: проведение совместных научных исследований; осуществление взаимного обмена научными и образовательными материалами; проведение совместных научных семинаров, круглых столов, конференций; разработка и развитие совместных научных стратегий, политики и программ по приоритетным направлениям, представляющим взаимный интерес, в том числе защите прав и основных свобод человека; развитию конституционного права и совершенствованию демократических институтов, законодательства в свете новых вызовов (терроризм, киберпреступность, коррупция, защита личных данных, экология, государственная безопасность), систем правосудия. Кроме того, будут поощряться исследования правовых основ современной региональной интеграции, а также взаимодействия международного, в том числе интегративного и национального права. И это только начало. Если это соглашение будет успешно реализовываться, а у нас нет сомнений на этот счет, в дальнейшем мы сможем расширить сферы взаимного научного поиска.

- Как предполагается в дальнейшем реализовывать сотрудничество институтов? Какие мероприятия запланированы в этих целях?

- Во время встречи с директором Института права и прав человека НАНА проф. Айтен Мустафазаде мы обсудили приоритетные направления деятельности наших институтов, которые неразрывно связаны с потребностями российского и азербайджанского обществ и наших государств. В результате мы пришли к выводу, что во многом эти потребности совпадают, что в итоге и получило отражение в соглашении. Например, стороны выразили согласие и готовность принять участие в подготовке большого научного форума, центрального Каспием, который планируется провести в Баку. В его работу будут вовлечены представители практически всех отраслей знаний от естественных наук до гуманитарных. Предлагается обсудить широкий круг вопросов от биотехнологий и геотехнологий до культурно-исторических процессов стран Каспийского региона.

- В развитии Каспия заинтересованы много стран. Почему именно в Баку предполагается в проведение международного форума, посвященного проблеме освоения Каспийского моря?

- В рамках нашего визита в Азербайджан состоялась встреча российской делегации с президентом Азербайджанской Республики Ильхамом Гейдаровичем Алиевым. Встреча прошла в очень позитивном ключе, президент Азербайджана поддержал все наши предложения по научному сотрудничеству России и Азербайджана, в том числе и по проведению форума и созданию Международного исследовательского центра по Каспию. Предложение президента РАН А.М. Сергеева о месте проведения форума в Баку,

учитывая, что город является единственной столицей из всех прикаспийских государств, расположенной как раз на берегу Каспийского моря, было принято с пониманием.

- Какие направления в подготовке законодательных актов по Каспию вы считаете приоритетными? Удовлетворены ли научным сотрудничеством с коллегами из Азербайджана по этому вопросу?

- Приоритетными направлениями подготовки законодательных актов по регулированию режима Каспийского моря можно считать следующие: регулирование промысла водных биоресурсов (рыболовства), охраны окружающей природной среды Каспийского моря, а также морские научные исследования. Сейчас еще рано подводить какие-либо итоги и выставлять оценки проделанной работы. Мы еще в самом начале этого большого пути. Но отмечу, что руководитель нашей делегации академик А. М. Сергеев выразил удовлетворение позитивным откликом руководства и представителей НАНА на призыв поддержать “каспийскую инициативу” РАН, ориентированную на проведение фундаментальных и прикладных исследований по Каспийскому региону.

- Впервые ли вы побывали в столице Азербайджана? Какое впечатление произвел на Вас Баку?

- Да, я впервые побывала в Азербайджане. Баку - очень красивый город, самобытный, с прекрасной архитектурой, в котором удачно сочетаются история и современность: Девичья башня и небоскребы. Это город с древнейшей историей, которую народ страны чтит и хранит для будущих поколений. Меня поразило не только то, что азербайджанцы сохранили свое великопное наследие, но и то, с какой заботой они украшают здания. Например, архитектурный облик НАНА и ее институтов оставил глубокий след в моей памяти. Знакомство с городом произвело неизгладимое впечатление. Трепетное отношение Азербайджана к своей национальной культуре заслуживает самого высокого уважения.

- Удалось ли Вам выделить время для того, чтобы осмотреть достопримечательности города?

- Нашей делегации была организована экскурсия в Центр Гейдара Алиева, который произвел на нас незабываемое впечатление и как совершенно фантастическое, ни на что не похожее архитектурное творение, и как очень интересный музей с уникальной экспозицией. Также удалось заглянуть в Старый город и воочию увидеть своего рода символ Баку - Девичью башню. В рамках визита мы много общались с азербайджанскими коллегами, которые оказали очень радушный прием нашей делегации, за что мы им безмерно благодарны. Вообще, мне кажется, что азербайджанское гостеприимство вызывает неподдельное восхищение и оставляет приятные воспоминания.

Голос Азербайджана

22 июля в Азербайджане в очередной раз был отмечен День национальной прессы. Именно в этот день в 1875 году Гасанбеком Зардаби был издан первый в Азербайджане и всем мусульманском Востоке номер газеты “Экинчи”. Выпуск издания вызвал ажиотаж в империи, однако в силу финансовых обстоятельств газета просуществовала лишь два года. Но несмотря на столь короткий срок, она сыграла важную роль в пробуждении национального чувства азербайджанского народа и укреплении его единства.

Следующий толчок для своего развития азербайджанская пресса получила в 90-х годах прошлого столетия. В 1998 году была ликвидирована цензура над СМИ, а через год создан Совет по прессе, принят закон “О средствах массовой информации”. С тех пор национальная пресса прошла большой путь развития - сегодня в Азербайджане прошли регистрацию и свободно функционируют тысячи органов печати, свободно вещают радио и телевидение.

Президент Азербайджанской Республики Ильхам Алиев поздравил журналистов с профессиональным праздником. В поздравлении говорится: “Сегодня наша национальная пресса, фундамент которой был заложен “Экинчи”, - это голос Азербайджана, который слышен во всем мире”.

Отметим, что глава государства подписал также распоряжение “О выделении

дополнительной финансовой помощи издаваемым в Азербайджанской Республике газетам”.

В распоряжении говорится, что для

оказания издаваемым в республике газетам дополнительной финансовой помощи из Резервного фонда Президента республики Фонду государственной поддержки развития средств массовой информации выделяется миллион манатов.

Руководители Совета прессы республики посетили памятник основоположнику национальной прессы республики Гасанбеку Зардаби, установленный в Ботаническом саду перед входом в Институт ботаники и возложили венки к подножию памятника. Выступавшие на церемонии, отдавая дань уважения

человеку, благодаря которому зародилась азербайджанская журналистика, отмечали, что Гасанбек Зардаби был не только родоначальником азербайджанской журналистики - первым редактором первой газеты на азербайджанском языке, но и естествоиспытателем.

Официальная хроника

Послание Президента

Президент Азербайджанской Республики Ильхам Алиев адресовал участникам II Международного симпозиума “Исламская цивилизация на Кавказе” приветствие, в котором говорится:

“Уважаемые участники симпозиума!

Рад приветствовать вас в столице нашей страны - городе Баку, передаю каждому из вас самые искренние пожелания.

Последние 1400 лет истории Кавказа, который благодаря своему культурно-этническому разнообразию и природно-географическим богатствам является одним из уникальных уголков мира, связаны с исламской религией. Многочисленные относящиеся к этой религии образцы материальной и нематериальной культуры в Азербайджане, а также в различных районах Кавказа, свидетельствуют о глубоких корнях исламской цивилизации в регионе. Сегодня основу культуры многих народов, проживающих на Кавказе, составляют исламские ценности.

Ислам начал распространяться в Азербайджане с середины VII века, и наша страна превратилась в один из культурно-исторических центров исламской цивилизации. Наш народ на протяжении столетий на такой культурно-духовной основе даровал истории общечеловеческой мысли великих личностей, всемирно известным азербайджанским ученым и мыслителям, гениям слова и искусства принадлежат исключительные заслуги в развитии исламской культуры.

В Азербайджане и сегодня, как было исторически, придается особое значение сохранению исламских ценностей. Проведение в Баку 9-11 декабря 1998 года по инициативе великого лидера Гейдара Алиева Международного симпозиума “Исламская цивилизация на Кавказе” явилось наглядным примером привязанности нашего народа к своему историческому прошлому и национально-духовным ценностям.

Объявление 2017 года в Азербайджанской Республике “Годом исламской солидарности” и проведение в нашей стране IV Игр исламской солидарности должны расцениваться как призывы к спокойствию и солидарности в нашем современном беспокойном мире. В настоящее время, когда в ряде стран исламофобия приобрела размах, мы и дальше будем продолжать наши последовательные усилия по пропаганде общечеловеческих исламских ценностей, призывающих людей к единству, равноправию, миру и толерантности, а также инициативы, направленные на межкультурный диалог и сотрудничество.

Выражаю уверенность в том, что II Международный симпозиум “Исламская цивилизация на Кавказе” пройдет в атмосфере интересных и конструктивных обсуждений, внесет новый вклад в изучение исторического места и роли Азербайджана, Кавказа в целом в развитии исламской цивилизации, желаю успеха вашему собранию”.

Всемирный химический конгресс

В Париже при организационной поддержке Академии наук Франции, Национального комитета по химии, Французской национальной организации IUPAC, объединяющей основные академические и исследовательские институты, научные общества и промышленные организации, имеющие отношение к химии, состоялся 47-й Всемирный химический конгресс IUPAC. Конгресс, в работе которого принял участие и выступил с двумя докладами вице-президент Национальной академии наук, директор Научного центра “Азербайджанская национальная энциклопедия” академик Тофик Нагиев, состоялся во Дворце конгрессов. Всего же в работе масштабного форума приняли участие около трех тысяч участников из 67 стран мира.

Конгресс IUPAC-2019 и совместная 50-я Генеральная ассамблея имели исключительный характер, поскольку отмечали 100-летие Союза. Специальные мероприятия проводились в течение недели, включая пленарное заседание, посвященное празднованию юбилея, организованный совместно с Комитетом IUPAC 100 праздничный вечер молодых ученых в Maison de la Chimie, торжественный гала-ужин и официальную церемонию, организованную в Сорбонне в присутствии французских властей, Совета IUPAC, дипломатических делегаций НАО, авторитетных ученых и гостей.

Программа конгресса была составлена таким образом, чтобы объединить различные области химии, направленные на решение самых сложных в сегодняшний день вопросов, связанных с благосостоянием человека и устойчивым развитием. При этом программа была достаточно широкая, чтобы приветствовать каждый вклад, независимо от области научных исследований или академической и научной деятельности и промышленное происхождение и была рассмотрена группой всемирно при-

знанных ученых. Кроме того, на специальных симпозиумах были рассмотрены образовательные, исторические, гендерные и другие актуальные аспекты, а также вопрос химии и общества. Также на всю неделю была запланирована плотная программа молодых ученых.

Участникам конгресса было предложено около 30 симпозиумов, а также несколько полудневных сессий, совместно организованных командами иностранных и французских ученых. Было сделано около 900 устных презентаций, в том числе около 260 приглашенных лекций и 640 устных докладов, открытых для постоянных посетителей. Кроме того, три сессии по 1000 постерных презентаций были организованы в течение всей недели.

Отметим, что уникальный конгресс IUPAC-2019 и юбилейные мероприятия Союза проходили с 7 по 12 июля, а делегаты получили также возможность, оставшись в Париже, принять участие в праздничных мероприятиях по случаю Дня Бастилии.

Справка: Международным союзом теоретической и прикладной химии -

IUPAC - международная неправительственная организация в области химии. Состоит из национальных организаций-участниц, занята разработкой и распространением стандартов в области наименований химических соединений через межрегиональную комис-

сию по номенклатуре и обозначениям. Является членом Международного союза по науке.

Предшественником IUPAC была Международная ассоциация химических обществ, созданная в 1911 году. IUPAC создан в 1919 году, его Устав, как и его предшественника, был написан на французском языке, а штаб-квартира изначально располагалась в Париже. Во второй половине XX века штаб-квартира была перемещена в Цюрих.

Организация издает журнал “Теоретическая и прикладная химия”. IUPAC и ЮНЕСКО - ведущие организации, координировавшие события в течение 2011 года - Международного года химии. На нем были отмечены достижения в химии и ее вклад в развитие человечества.

НАУКА

Газета Президиума
Национальной Академии
наук Азербайджана

EELM

Наука не является,
и никогда не будет яв-
ляться законченной
книгой. Каждый важ-
ный успех приносит
новые вопросы. Вся-
кое развитие обнару-
живает со временем
все новые и более глу-
бокие трудности.
А. Эйнштейн

№ 13 (1227) • Пятница, 26 июля 2019 года • Газета выходит с 1984-го года

Наперекор течению

В Президиуме Академии наук прошла научная конференция “Эпоха Гейдара Алиева: история и современность”, посвященная 50-летию прихода Гейдара Алиева к руководству республикой.

Открывший конференцию академик Акиф Ализаде отметил, что приход Гейдара Алиева к власти в июле 1969 года навсегда вошел в историю Азербайджана, как государственный деятель Гейдар Алиев вышел далеко за пределы нашей страны. Акиф Ализаде добавил, что в настоящее время Азербайджан развивается в условиях благополучия, спокойствия и мира, наблюдается развитие в области политики, экономики, сельского хозяйства, культуры и науки, и это все является результатом дальновидной политики Гейдара Алиева, посвятившего всю свою жизнь своему народу.

С докладом “Уроки независимости Азербайджана: от Гейдара Алиева к Ильхаму Алиеву” выступил академик Иса Габиббейли. “Народ, который приводит к руководству страной и вверяет свою судьбу выдающимся личностям, играющим важную роль в жизни нации, способен успешно проходить через испытания истории, уверенно шагает навстречу будущему”, - отметил Иса Габиббейли, подчеркнув, что руководство страной Гейдаром Алиевым основательно изменило жизнь азербайджанского народа. Отметив также, что с приходом Гейдара Алиева к власти Азербайджан превратился в одну из передовых республик бывшего Советского Союза, академик подчеркнул, что этот приход стал поворотным в жизни азербайджанского народа. Говоря об известном августовском пленуме ЦК 1969 года, академик Иса Габиббейли отметил: “Если 14 июля является началом поворота в истории Азербайджана, то августовский пленум является некой моделью государственности и долгосрочной стратегией развития республики. Вопросы, поднятые Гейдаром Алиевым

на августовском пленуме, стали программой развития Азербайджана, и после обретения независимости эти вопросы послужили укреплению государственности и развитию нашей страны”.

Затем с докладом “Пленум 6 августа 1969 года: грандиозное начало великого поворота” выступила депутат Милли Меджлиса народный писатель Азербайджана Эльмира Ахундова. Депутат рассказала о первом приходе Гейдара Али-

ева к власти, привела высказывания свидетелей о том времени, напомнила о речи общенационального лидера на августовском пленуме, в которой он озвучил проблемы, связанные с коррупцией, взяточничеством и иными негативными явлениями того периода.

На конференции был также заслушан доклад директора Института истории имени А.Бакиханова академика Ягуба Махмудова “Гейдар Алиев

- всемирно известный выдающийся государственный деятель”. Академик отметил, что речь Гейдара Алиева на августовском пленуме, его мысли, которые в то время никто не отваживался озвучивать, определили его политическую линию и подготовили модель будущего развития Азербайджана. Ученый подчеркнул, что Гейдар Алиев всегда шел против течения и тем самым занял достойное место среди личностей, изменивших ход

истории, и, несмотря на все препятствия, создал сегодняшний Азербайджан.

Затем с докладом “Наука в Азербайджане в эпоху Гейдара Алиева” выступил директор Института химии присадок имени академика А. Гулиева академик Вагиф Фарзалиев. В выступлении ученый рассказал о работах, проделанных в республике в научной сфере во время первого руководства Гейдаром Алиевым республикой и после его возвращения к власти в 1993 году, сказав, что второй этап руководства страной Гейдаром Алиевым связан также и с расцветом Национальной академии наук, высокой оценкой государством труда ученых.

Середина семидесятых годов прошлого века. Кандидат в члены Политбюро ЦК КПСС, первый секретарь ЦК КП Азербайджана Гейдар Алиев принимает зарубежную делегацию.

Всемирный химический конгресс

стр. 2

Достижения впечатляют

стр. 3

Религия, дарящая свет

стр. 4

“Все борются не за больного, а за деньги”

стр. 6

Наука под замком

стр. 7